

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแนวการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
 - 1.2 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 1.3 ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 1.4 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 1.5 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
2. ผู้นิเทศและบทบาทของผู้นิเทศภายในโรงเรียน
 - 2.1 บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศภายในโรงเรียน
 - 2.2 กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน
3. แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 3.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.2 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม
 - 3.3 การจัดการกระบวนการเรียนรู้
 - 3.4 การจัดแหล่งเรียนรู้
 - 3.5 การวัดผลและประเมินผล
 - 3.6 การจัดหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.7 ความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ
 - 3.8 การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
 - 3.9 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
4. การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ตามแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 4.1 การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.2 การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม
 - 4.3 การนิเทศการจัดการกระบวนการเรียนรู้

- 4.4 การนิเทศการจัดแหล่งเรียนรู้
- 4.5 การนิเทศการวัดผลและประเมินผล
- 4.6 การนิเทศการจัดหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4.7 การนิเทศความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ
- 4.8 การนิเทศการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
- 4.9 การนิเทศการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
5. เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนคุณภาพแก่นำกลุ่มโรงเรียน การบริหารจัดการหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
7. สรุป แนวคิด หลักการ และทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การกำหนด กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. การนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

สาย ภาณุรัตน์ (2517 : 3) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามอย่างหนึ่ง ในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนและการสอน

ภิญโญ สาร (2529 : 274) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิด ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในการแนะนำครูและผู้อื่น ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2525 : 6-13) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่ ทุกฝ่ายร่วมมือกันทดลองตามวิธีการของมัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศึกษานิเทศก์ จะเป็น แบบเพื่อนมากกว่าเป็นการบังคับบัญชาหรือควบคุม การนิเทศการศึกษาในสมัยใหม่จึงเน้นการ ร่วมงานของครูและศึกษานิเทศก์ต่อการประเมินตนเอง (Self – evaluation) การนำตนเอง (Self – direction) การแนะนำตนเอง (Self – guidance) และการนิเทศตนเอง (Self – supervision)

วินัย เกษมเศรษฐ (2527 : 3-4) สรุปความหมายการนิเทศการศึกษาเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา หมายถึง การบริการสภาพผู้นำซึ่งช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงาน

ดีขึ้น

2. การนิเทศการศึกษา หมายถึง การบริการเทคนิคที่เชี่ยวชาญซึ่งจัดไว้เพื่อศึกษาและปรับปรุงสถานะต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนและความงอกงามของนักเรียน

3. นิเทศ หมายถึง การประสานงาน กระตุ้น และนำทางไปสู่ความงอกงามของครู

4. การนิเทศ หมายถึง สภาพผู้นำและการพัฒนาสภาพผู้นำให้เกิดในกลุ่มอย่างร่วมมือ

5. การนิเทศการศึกษา หมายถึง โครงการที่ได้วางแผนไว้แล้ว เพื่อปรับปรุงการสอน

สังัด อุทรานันท์ (2529 : 7) ให้ความหมายในเชิงการปฏิบัติว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงในการเรียนของนักเรียน

โสภณ รอดทอง (2531 : 8) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมมือกัน เพื่อให้การสอนของครูได้ผลมากขึ้น และการเรียนของผู้เรียนดีขึ้น

สุพิชญา ชีระกุล กาญจนา ศรีกาพลสินธุ์ และวิจิตร วรุตบางกุล (2534 : 2) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ การช่วยให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ (2538 : 3) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำ การให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหารือ ช่วยฝึกฝน ช่วยเตรียมงาน ให้การสนับสนุน ช่วยประสานงาน เป็นผู้นำในการคิด การปฏิบัติโดยตรงในบางกรณี ตลอดจนอาจเป็นเรื่องของการจัดการและการควบคุม เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

นักการศึกษาต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

เนกเลย์ และอีแวนส์ (Neagley and Evans. 1964 : 3) สรุปว่า การนิเทศการศึกษา คือ การกระทำในทางที่ดี ในรูปแบบประชาธิปไตยที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียน ตลอดจนสร้างความเจริญต่อเนื่องไปถึงบุคคลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้นิเทศการศึกษา ผู้บริหารผู้ปกครองนักเรียน หรือบุคคลอื่นที่สนใจการศึกษา

อายและเนทเซอร์ (Eye and Netzer. 1965 : 12) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการให้บริการทางการศึกษา เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหมาย

สเปียร์ส (Spears. 1967 : 16) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

เอลสบรี และ คณะ (Elsbree, et al. 1967 : 139) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

ไวลส์ (Wiles. 1967 : 5) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือพัฒนาสถานะการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และการนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมและบริการที่ช่วยปรับปรุงการสอน ช่วยให้ครูทำงานในหน้าที่ได้ดีขึ้น มีขวัญดีขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ ดีขึ้น และกิจกรรมเหล่านี้รวมถึง การอบรมครูและการพัฒนาหลักสูตรด้วย

กู๊ด (Good. 1973 : 572) การนิเทศการศึกษา (Supervision) หมายถึง ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษา ในการแนะนำครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้รู้วิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพการศึกษา (Professional growth) ช่วยในการพัฒนาครู (Development of teachers) ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Selection and revision of educational objectives) ช่วยปรับปรุงเนื้อหาการสอน (Materials of instruction) ปรับปรุงวิธีสอน (Methods of teaching) และช่วยปรับปรุงการประเมินผลการสอน (Evaluation of instruction)

แฮร์ริส (Harris. 1985 : 10-11) การนิเทศการศึกษา หมายถึง สิ่งที่เป็นบุคลากรในโรงเรียน กระทำต่อบุคลากรหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำเนินงานหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน มุ่งให้โรงเรียนเกิดประสิทธิผลในด้านงานสอนเป็นสำคัญ (The major instructional goals) ไวลส์ และโลเวลล์ (Wiles and lovell. 1983 : 46) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือระบบพฤติกรรมขององค์การ ซึ่งเป็นการทำงานที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการสอนของครูในระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนแก่นักเรียนให้ดีขึ้น

ไวลส์ และโลเวลล์ (Wiles and lovell. 1983 : 46) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ระบบพฤติกรรมขององค์การ ซึ่งเป็นการทำงานที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการสอนของครูในระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนแก่นักเรียนให้ดีขึ้น

สรุป จากแนวคิดการนิเทศดังกล่าวข้างต้น การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกอย่างของผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ที่จะพัฒนาปรับปรุงด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพดีขึ้น

1.2 ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

นักการศึกษาและนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ไว้ ดังนี้

สีปพนนท์ เกตุหัต (2528 : 132) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนจะเป็น การนิเทศการศึกษาโดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือ หัวหน้าหมวด วิชา รวมทั้งผู้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนผู้ที่มีประสบการณ์ใน การสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้จะต้องมีความสามารถทำการนิเทศครูในรูปของการเป็น พี่เลี้ยงการปฏิบัติงานในหมู่คณะ การให้ความรู้เพิ่มเติมโดยถือหลักการผัดกันกำลังกันปฏิบัติงานให้ สำเร็จด้วยดี

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2525 : 93) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียน อันใดแก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา ดำเนินงานโดยได้รับความร่วมมือของคณะครูภายในโรงเรียนร่วมกันปรึกษาหารือ เพื่อทำการรวบรวม ข้อมูล วิเคราะห์ ข้อมูล วางแผนปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพบุคลากรภายในโรงเรียนให้ดีขึ้นตลอดเวลา

สงัด อุทรานันท์ (2525 : 7) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการศึกษาที่จัดขึ้นในโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการพัฒนา คุณภาพการทำงานของครู และบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียนนั่นเอง

เน็กเลย์ และอีแวนส์ (Neagley and Evans. 1964 : 106) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาของ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยงานต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ช่วยส่งเสริมให้ครูแต่ละคนหรือทั้งกลุ่ม ได้แสดงความสามารถออกมาอย่างอิสระ และปรับปรุงการเรียนการสอนร่วมกับบุคคลอื่น
2. ทำงานกลุ่มสร้างและดำเนินการให้เป็นตามปรัชญาที่ตั้งไว้ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา ของชุมชน
3. พัฒนาการสอน
4. พัฒนาหลักสูตร
5. ดูแลโครงสร้างการนิเทศภายในโรงเรียนให้ดำเนินการไปด้วยดี
6. ดำเนินการวัดและประเมินผลโครงการทั้งระบบ
7. ช่วยให้มีการตั้งผู้เชี่ยวชาญในการสอน
8. รับผิดชอบในการจัดโครงการส่งเสริมความรู้แก่ครูประจำการในโรงเรียน
9. แลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างครูและบุคลากรอื่น
10. จัดดูแลสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปกรณ์ หนังสือ และแหล่งวิชาการ
11. ช่วยให้มีการพัฒนาเทคนิคการนิเทศการศึกษาใหม่ ๆ ในท้องถิ่น

สรุป จากความหมายของการนิเทศภายในดังกล่าวข้างต้น การนิเทศภายใน หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน ครูผู้สอนในสถานศึกษาให้ร่วมมือกันปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดีขึ้น อันจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เต็มตามศักยภาพ

1.3 ความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน

โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักคือ การจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน การนิเทศภายในโรงเรียนแต่เดิมนั้นกระทำโดยศึกษานิเทศก์ แต่ปัจจุบันนี้สภาพต่าง ๆ ของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ประกอบกับจำนวนผู้เรียนมากขึ้น และมีความหลากหลาย การนิเทศโดยศึกษานิเทศจึงไม่เพียงพอ และทันต่อการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และบุคลากรภายในโรงเรียนในการดำเนินการ “นิเทศภายในโรงเรียน” อย่างใกล้ชิด ซึ่งจะทำการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรสอดคล้องกับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และเป็นไปตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22-30 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอน ด้วยเหตุผลดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยากจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน
 2. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็จะต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง
 3. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือในการเตรียมการสอน
 4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ
- เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ

วิจิตร วรุฒบางกูร กาญจนนา ศรีภาพสินธุ์ และสุพิชญา ธีระกุล (2524 : 10) ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาในระบบการศึกษา เนื่องมาจากเหตุผลดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการเรียนการสอนก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการ โดยเฉพาะ จึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง

4. การศึกษาของประเทศไทยไม่อาจจะรักษามาตรฐานไว้ได้ จะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

ด้วยความจำเป็นดังกล่าว ผู้มีหน้าที่นิเทศจึงควรจะต้องจัดดำเนินการเพื่อช่วยเหลือครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือช่วยเหลือตัวเองในการสอนได้ทำให้ครูก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 14) กล่าวว่า สถาบันโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลัก ซึ่งจะต้องยึดปฏิบัติและพัฒนาการให้เจริญยิ่งขึ้นตลอดไป คือ การเรียนการสอนของบุคลากรในโรงเรียนจะต้องพยายามเข้าใจถึงความสำคัญและหลักการปฏิบัติงาน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) สรุปความจำเป็นของนิเทศภายในไว้ดังนี้

1. การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการกระตุ้นโรงเรียนให้มีการเคลื่อนไหวทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

2. เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทำให้ครูมีความเข้าใจและเต็มใจสอนได้ตรงเป้าหมาย เพราะทุกคนรู้ทิศทางที่จะเดินไปมีภาพงานที่แจ่มชัด และมีความพึงพอใจที่ได้รับการนิเทศภายใน

3. ทำให้ฝ่ายบริหารและฝ่ายวิชาการเข้าใจขอบข่าย บทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

4. ฝ่ายวิชาการมั่นใจในผลสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียน

5. ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัดไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึงและเจาะลึกถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 122) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็น ดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความต้องการ การนิเทศภายในโรงเรียนต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง

2. สภาพปัญหาและความต้องการในแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ผู้นิเทศจากภายนอกจะรู้ปัญหาและความต้องการของโรงเรียนที่แท้จริงได้ การตอบสนองความต้องการจึงเป็นไปได้ยาก

3. ในสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ บางคนมีความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรที่จะได้ใช้ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้น โดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาช่วยชี้แนวทาง

กรมวิชาการ (2542 : 13) สรุปความจำเป็นของการนิเทศภายใน โรงเรียนไว้ ดังนี้

1. สังคมมีการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านตลอดเวลา
2. การพัฒนาคุณภาพครูประจำการมีความซับซ้อนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการนิเทศ

3. การพัฒนาสถานศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องสู่มาตรฐานการศึกษา

4. การประสานงานให้เกิดการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา

สรุป จากความจำเป็นในการนิเทศภายในดังกล่าวข้างต้น หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องทำการนิเทศครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถ ในการจัดการเรียนรู้ พัฒนา แก้ปัญหา ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามวัยและศักยภาพ เป็นไปตามตามมาตรฐานการศึกษา

1.4 หลักการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

หลักการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยทั่วไปได้อาศัยหลักการนิเทศการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นแนวทาง ดังเช่น หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาได้กล่าวถึงการนิเทศภายในโรงเรียน มีหลักการที่ ใช้ยึดในการปฏิบัติ 7 ประการ คือ

1. มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ หมายถึง ควรเป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่วางไว้ ตลอดจนเป็นไปตามความเป็นจริงตามกฎหมายที่แน่นอน

2. เป็นวิทยาศาสตร์ การทำงานเป็นระบบ มีวิธีการในการศึกษา ปรับปรุง และประเมินผล โครงการนิเทศภายในโรงเรียนจะเกิดมาจากการวิเคราะห์ การรวบรวมข้อมูล และสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือได้

3. เป็นประชาธิปไตย หมายถึง จะต้องเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงาน และรู้จักใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4. เป็นการสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของครูและนำไปสู่การเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของครูให้สูงขึ้น

5. เป็นการสร้างสรรค์ หมายถึง เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษ ของแต่ละบุคคล แล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถเหล่านั้นเต็มที่

6. เป็นการตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาอาชีพ มากกว่าที่จะเป็นความสัมพันธ์ใน แต่ละบุคคล

7. มุ่งสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง กระตุ้นให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และให้ครู รู้สึกว่า พบวิธีที่ดีกว่าเดิมในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

กรมวิชาการ (2543 : 16) สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาใช้หลักการ ดังนี้

1. หลักการปฏิบัติงานตามวิธีวิทยาศาสตร์ ดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ ซึ่ง ครอบคลุมถึงวิธีการ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติ การนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ ซึ่งควรจะมาจากข้อมูลวิเคราะห์ และสรุปผลอย่างมี ประสิทธิภาพเป็นที่น่าเชื่อถือได้

2. หลักการปฏิบัติงานตามวิถีทางประชาธิปไตย เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เปิดใจกว้าง ขอมรับผลการประเมินตนเอง ขอมรับในเหตุผลและปฏิบัติตาม ข้อตกลง ตลอดจนใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้นบรรลุเป้าหมาย

3. หลักการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์โดยการแสวงหาความสามารถพิเศษของครู แต่ละคน เปิดโอกาสให้ได้แสดงออก และส่งเสริมสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

4. หลักการปฏิบัติตามกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือร่วมใจใน การดำเนินงาน โดยยึดวัตถุประสงค์การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกัน และกัน ร่วมคิด ร่วมพัฒนา ทั้งนี้เพื่อความสำเร็จของงาน โดยส่วนรวม

5. หลักการปฏิบัติงานเพื่อประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบ มีการควบคุมติดตามผลการดำเนินงาน และผลผลิตอย่างใกล้ชิด เพื่อให้มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา

6. หลักการปฏิบัติงานโดยยึดวัตถุประสงค์ การดำเนินงานทุกครั้งต้องกำหนดวัตถุประสงค์ การทำงานอย่างชัดเจน ออกแบบการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สรุป หลักการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การที่ผู้บริหารต้องนิเทศโดยอาศัยหลักการ ในการนิเทศ ให้เป็นไปตามหลักวิชาการ มีระบบชัดเจน เป็นประชาธิปไตยบรรยากาศเป็นกันเอง ต่อผู้รับการนิเทศและทุกคนมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ โดยยึดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานร่วมกัน อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

สิ่งสำคัญในการจัดการนิเทศการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ขั้นตอนในการปฏิบัติงานทางการนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการนิเทศ การนิเทศการศึกษาย่อมเน้นกระบวนการนิเทศ มากกว่า บทบาทของการนิเทศ กระบวนการนิเทศนับได้ว่าเปิดใจกว้างสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ขอมรับในความสำคัญของบุคคลและสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ กระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นแบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกัน อย่างมีระเบียบแบบแผน มีลำดับขั้นตอนของการดำเนินงานต่อเนื่องกันอย่างมีระบบระเบียบพร้อมด้วยเหตุผลและมีความเป็นไปได้ ขั้นตอนการนิเทศการศึกษามีผู้กล่าวไว้หลายท่านด้วยกัน

แฮร์ริส (Harris. 1985 : 14 –15) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศการศึกษามีอยู่ 5 ขั้นตอน

1. การวางแผน (Planning process) หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ การหาวิธีดำเนินการ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นและการวางโครงการ
2. การกำหนดมาตรฐานของงาน (Organization process) หมายถึง การรวบรวมแสวงหาทรัพยากรทั้งด้านวัสดุและกำลังคน การกระจายงาน การมอบหมายงาน การประสานงาน และการกำหนดนโยบายในการทำงาน
3. การวินิจฉัยสั่งการ (Leading process) หมายถึง การคัดเลือกบุคคล การกระตุ้นให้คนทำงาน การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การสาธิต การให้คำแนะนำ การให้กำลังใจ และการอำนวยความสะดวกในการทำงาน
4. การควบคุมอำนวยการ (Controlling process) หมายถึง การดักเตือนแก้ไขการกระทำที่ผิด การให้ออกหรือเปลี่ยนคนทำงาน การดำเนินและวางกฎเกณฑ์ข้อบังคับ
5. การประเมินผลงาน (Assessing process) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงาน และการทำวิจัยค้นคว้าหาวิธีการใหม่ ๆ กระบวนการทั้งห้าขั้นตอนนี้ เรียกว่า POLCA

สจ๊ต อุทานันท์ (2530 : 46) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมในสังคมไทยไว้ 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ขั้นตอนการวางแผน (Planning) เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศภายในโรงเรียนและผู้รับการนิเทศ จะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา ความต้องการจำเป็นของสิ่งที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศ ที่จะจัดให้มีขึ้น
2. การให้ความรู้ความเข้าใจ (Informing) ถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่า จะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง มีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างไร และจะอย่างไรจึงจะให้ดำเนินงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

3. การปฏิบัติ (Doing) เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถและผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศพร้อมทั้งควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารก็จะให้การสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยในการปฏิบัติงาน

4. การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) เป็นขั้นของการเสริมแรงของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจจะดำเนินงานในขณะที่ผู้นิเทศกำลังปฏิบัติงาน หรือปฏิบัติงานเสร็จสิ้นลงไปแล้ว

5. การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศประเมินผลงาน และประเมินผลการดำเนินงานที่ปฏิบัติไปแล้วว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้างที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้เรียกโดยย่อว่า PIDER

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 23) ได้เสนอแนะ กระบวนการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา และความต้องการในการนิเทศการศึกษาเป็นขั้นเริ่มต้นที่จะได้ข้อมูลจากการศึกษา เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจวางแผนและการกำหนดทางเลือกต่อไป

2. การวางแผนและการกำหนดทางเลือก การวางแผน คือ การพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผลตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่พึงประสงค์ ซึ่งรวมถึงการกำหนดการเลือกทางปฏิบัติ รายละเอียดขั้นตอนการทำงานอย่างมีระบบที่สะดวกแก่การปฏิบัติ และเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

3. การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการมีความจำเป็นสำหรับผู้ทำการนิเทศ เพราะถือได้ว่าเป็นกระบวนการหลักที่สำคัญมีความจำเป็นต่อการนิเทศการศึกษาเป็นต้นที่จะทำการนิเทศการศึกษาประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

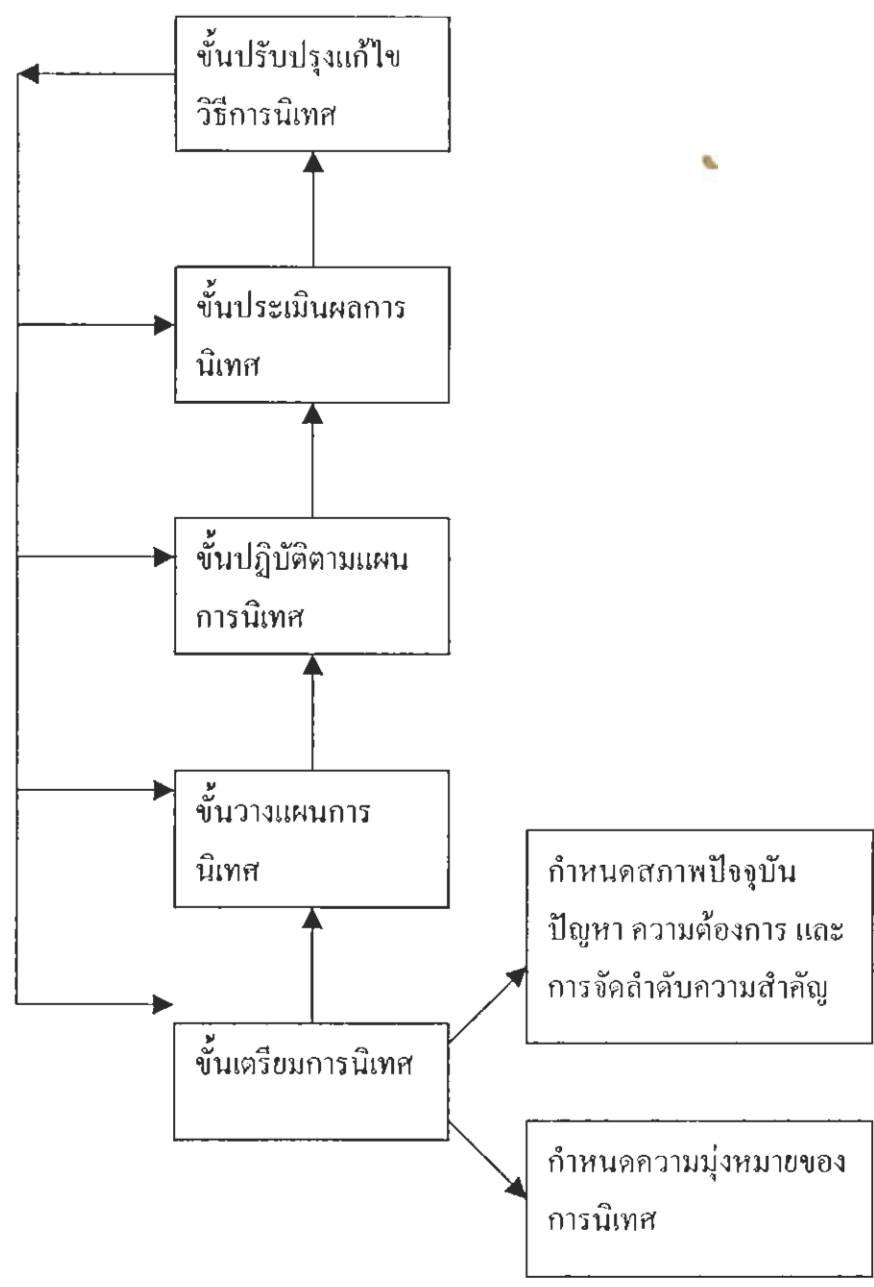
4. การปฏิบัติกรนิเทศ เป็นขั้นตอนในการดำเนินการนิเทศจริงตามแนวทางหรือวิธีการที่ได้กำหนดไว้

5. การประเมินผล เป็นขั้นการตรวจสอบการปฏิบัติงาน การรวบรวมปัญหาที่ปฏิบัติแต่ละขั้นตอนเพื่อหาทางแก้ไข

กรมวิชาการ (2543 : 17) สรุปได้ว่า การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา ควรจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการนิเทศ
2. ขั้นวางแผนนิเทศ

3. ขั้นปฏิบัติการตามแผนการนิเทศ
4. ขั้นประเมินผลการนิเทศ
5. ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการนิเทศตามกระบวนการนิเทศภายใน กรมวิชาการ

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินการที่ต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการศึกษา การวางแผน การดำเนินการ การวัดและประเมินผล และ ปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องในแต่ละส่วน เพื่อให้การจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผู้นิเทศและบทบาทของผู้นิเทศภายในโรงเรียน

2.1 ผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

การนิเทศศึกษานั้นไม่จำเป็นต้องจำกัดว่าจะต้องเป็นศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่ง ข้าราชการครูภายในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาก็สามารถจะดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนได้

อาดัมและดิกกี (Adam and Dicky, 1965) ได้กล่าวถึงผู้นิเทศการศึกษาไว้ว่า ผู้บริหาร หรือผู้นิเทศก็คือ บุคคลที่มีหน้าที่ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อเพิ่มพูน และปรับปรุงสภาพ การเรียนการสอน ซึ่งอาจจะเป็น ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

นิพนธ์ กินวงศ์ (2534 : 99-100) กล่าวว่า บุคคลที่มีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับถือว่ามีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา นับตั้งแต่ผู้บริหาร ระดับกรม กอง จังหวัด อำเภอ และผู้บริหารโรงเรียน
2. ศึกษานิเทศก์ คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาโดยตำแหน่ง ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์จังหวัด ศึกษานิเทศก์กรม

แสงจันทร์ อินทนนท์ (2532 : 50) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา จะได้รับผลดี ต้องอาศัย ความร่วมมือจากบุคคล 3 ฝ่าย คือ

ผู้ให้การนิเทศ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่จัดให้มีการนิเทศขึ้นและทำหน้าที่ โดยให้คำแนะนำ ปรีกษาหารือในการทำงานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย บุคคลเหล่านี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ หรือหัวหน้างานศึกษานิเทศก์ รวมทั้งบุคลากร ผู้มีประสบการณ์ในการ นิเทศ

ผู้รับการนิเทศ หมายถึง บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศในฐานะผู้ได้รับประโยชน์จากการ นิเทศที่หน่วยงาน หรือสถานศึกษาจัดขึ้น ซึ่งได้แก่ ครู อาจารย์หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัด การศึกษา

ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ให้การ นิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศรวมทั้งผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หน่วยงาน ศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา กล่าวว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน หมายถึง

บุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชาฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งข้าราชการครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และ ประสบการณ์ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่โรงเรียนได้คัดเลือก หรือแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ให้การนิเทศ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่มีความสามารถพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนให้แก่ข้าราชการครูภายในโรงเรียน
2. ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูในโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งครูปฏิบัติการสอน ครูที่สนับสนุนการสอน และครูที่ปฏิบัติงานบริหารงานธุรการทุกคน

สรุปได้ว่า ผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง การที่บุคลากรภายในโรงเรียนอื่น ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูที่มีความรู้ ความชำนาญในการนิเทศที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำ สนับสนุน ส่งเสริม ครูในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2 บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศภายใน

บทบาทของผู้นิเทศการศึกษาได้มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

ยุกค์ (Yukl, 1989 : 129) กล่าวว่า บทบาทในการให้การสนับสนุน หมายถึง การที่ผู้บริหารให้ความสนใจ และความเป็นเพื่อนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจ เห็นใจ และให้การสนับสนุนแก่ผู้วิตกกังวล ในการปฏิบัติงาน ยินดีรับฟังการปรับทุกข์ และแก้ปัญหาต่าง ๆ รู้ความสนใจของผู้อื่น พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จและก้าวหน้าในอาชีพ

วินัย สมมิตร สมัย รื่นสุข และสุนทร ศรีรักษา (2527 : 252) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือความพยายามต่าง ๆ ของบุคลากรทางการศึกษาที่จะพัฒนาความรู้ ความสามารถของผู้ร่วมวิชาชีพให้ปฏิบัติกิจกรรมทางการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนองนโยบายและเป้าหมายของการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษายังเป็นบทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียน การนิเทศการศึกษาจัดอยู่ในกลุ่มการบริหารงานวิชาการ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ นอกจากจะควบคุมดูแลการดำเนินงานอื่น ๆ ภายในโรงเรียนแล้วควรให้ความสำคัญที่งานนิเทศภายในโรงเรียนด้วย บทบาทด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ อาจมีได้หลายรูปแบบ ตามขนาดของโรงเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ นั้น ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ อาจไม่สามารถทำการนิเทศการศึกษาด้วยตนเองเหมือนโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากรไม่กี่คน แต่อาจมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนให้มีกิจกรรมการนิเทศขึ้นภายในโรงเรียน โดยอาจกำหนดให้มีองค์กรรับผิดชอบเกี่ยวกับการนิเทศ

ขึ้น เช่น คณะกรรมการวิชาการ คณะกรรมการพิจารณาการเรียนการสอน คณะกรรมการนิเทศการศึกษา หรืออาจเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นอีกก็ได้

ประพันธ์ สุตโต (2534 : 13-16) กล่าวไว้ว่า เป็นการร่วมมือกันของบุคลากรในโรงเรียนในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ควรเริ่มต้นจากสภาพที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยให้ผู้เรียนรู้ว่าอะไรคือปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และจะหาวิธีแก้ปัญหานี้อย่างไร การนิเทศจะต้องใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์อย่างมีระบบ ระเบียบ และวิธีการต้องเป็นประชาธิปไตย เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือ และกล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการนิเทศภายในไว้ว่า ควรมีหน้าที่ดังนี้

1. ร่วมวางแผนด้านการนิเทศภายในกับผู้นิเทศ และจัดทำเป็นปฏิทินปฏิบัติงาน
2. ประชุมชี้แจงคณะครู วางแนวทางและการสร้างบรรยากาศความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
3. เสริมสร้างและให้กำลังใจให้ทั้งผู้ทำการนิเทศและผู้รับการนิเทศ
4. ติดตามผลการดำเนินงานนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยเหลือแก้ไขหากมีปัญหาลุप्तรรค
5. เป็นที่ปรึกษาทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
6. จัดให้มีประชุมพบปะระหว่างผู้บริหาร ผู้ทำหน้าที่นิเทศ และผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ

จริยาภรณ์ สกุลพราหมณ์ (2539 : บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครู ได้แก่ การนิเทศของผู้บริหาร

สมบัติ อ่วมอินจันทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานการศึกษาหัวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในด้านเหล่านี้ คือ

1. ด้านงานวิชาการ ให้ครูศึกษาหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ประชุมชี้แจงให้เข้าใจหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมการสอน
2. ด้านงานพัฒนาบุคลากร มีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนงานส่งเสริมให้มีการพัฒนาการสอน และส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของครู
3. ด้านงานพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีการรวบรวมข้อมูลปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาวางแผนจัดสภาพโรงเรียน

4. ด้านงานสัมพันธ์ชุมชนเพื่อการเรียนการสอน โดยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และร่วมมือกับผู้ปกครองในการแก้ปัญหาข้อบกพร่องของนักเรียน ให้ครูใช้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน ปัญหาการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ที่พบมาก คือ บุคลากรขาดความรู้ในการนำผลการวิจัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนครูมีคุณสมบัติไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน

เสาวนิต เสาธานนท์ (2542 : 45) ได้กล่าวถึง ผู้บริหารกับการนิเทศงานไว้ว่า เพื่อจะช่วยให้ปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของลูกน้อง โดยการทำงานร่วมกับลูกน้อง เพื่อวิเคราะห์หาจุดบกพร่อง จุดเด่นในการทำงาน จัดให้มีการเพิ่มพูนความรู้ โดยการฝึกอบรมพัฒนาทักษะในการทำงาน จัดทำตารางเวลาในการทำงานและตั้งเป้าในการปฏิบัติงาน

ชีรวัดน์ นิเจนตร (2542 : 200) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์และกิจกรรม พิจารณาเลือกผู้ปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมอย่างเหมาะสม วิเคราะห์ตรวจสอบข้อบกพร่อง หรือปัญหาการจัดการศึกษา เพื่อออกแบบและปรับปรุงวิธีการ หรือแนวทางแก้ปัญหา การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2545 : 1) ระบุว่า ผู้บริหาร โรงเรียน คือ ผู้นำทางการศึกษา และเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการดำเนินการบริหารโรงเรียนให้มีความเจริญก้าวหน้าบรรลุเป้าหมายที่วางไว้และตามนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้บริหาร การบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนการทำงานด้วยความร่วมมือของบุคลากร ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะผู้บริหารต้องเป็นผู้นำของครู นักเรียน และประชาชนในชุมชนตั้งอยู่ และจะต้องเป็นตัวอย่างของผู้ร่วมงานและชุมชนอีกด้วย

สมนึก อ่อนจิระ (2545 : 35) ได้ให้ความหมายว่า บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา หมายถึง พฤติกรรมหรือการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่เกี่ยวกับการร่วมปฏิบัติการกับครู ได้แก่ การแนะนำช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน การปรับปรุง และแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครู ตลอดจนถึงการกระตุ้นให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า บทบาทในการนิเทศภายใน หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมหรือร่วมปฏิบัติกับครู หรือผู้รับการนิเทศในสถานศึกษา โดยจะต้องเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและและความต้องการร่วมกับครูผู้สอน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจวางแผนและกำหนดทางเลือกในการดำเนินการปรับปรุง แนะนำ ส่งเสริม ช่วยเหลือ ร่วมแก้ปัญหา เพื่อปรับปรุง พัฒนาคุณภาพ การสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

2.3 การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน

การปฏิบัติการกิจกรรมการนิเทศการศึกษานั้น ผู้นิเทศการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมการนิเทศเพื่อเป็นเครื่องมือนำทาง ให้การนิเทศภายในโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย

สุพิชญา ธีรกุล กาญจนมา ศรีกาฬสินธุ์ และวิจิตร วรุตบางกูร (2524 : 198 – 199) ได้กล่าวว่า ในการนิเทศการศึกษา มีกิจกรรมหลายประเภทที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักนิเทศแต่ละอย่าง

กิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งความหมาย เช่น การพูด เขียน อ่านประกาศ เล่าเรื่อง บอกข่าว การอธิบายความหมาย หรือคำพูดบางอย่างให้เข้าใจยิ่งขึ้น การสอน การอบรม การมอบหมายงาน การให้คำแนะนำ การชี้แจงแก้ไขสิ่งผิด การบรรยาย ให้คำปรึกษารายตัว

กิจกรรมที่เกี่ยวกับการรับทราบความหมาย การติดตามผลงาน การออกสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การฟังคนอื่นพูด กิจกรรมประเภทนี้ ผู้นิเทศสามารถแนะนำให้ครูนำไปใช้ในการประเมินผลว่าได้รับความสำเร็จเพียงใด

กิจกรรมสื่อความหมายโดยใช้กระบวนการสองทาง กลวิธีที่จะใช้ ได้แก่ การร่วมสนทนา การประชุมปรึกษาหารือ การอภิปรายหมู่ การประชุมต่อรอง กิจกรรมประเภทนี้ทำให้เกิดการประสานงานกัน เกิดความร่วมมือร่วมใจ เกิดปฏิสัมพันธ์ทางความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ได้คำตอบที่ดีสำหรับการแก้ปัญหาที่สำคัญ ๆ ทำให้เห็นมุมมองกลับของงานหรือเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น ช่วยให้การวางแผนอนาคตได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อคคม จันทสุนทร (2519 : 10) กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้
การนิเทศภายในโรงเรียน สามารถใช้กิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้ผู้นิเทศภายในโรงเรียนจะใช้การนิเทศโดยให้ความรู้แก่ครูได้หลายอย่าง ได้แก่

- 1.1 การให้คำแนะนำ
- 1.2 การประชุมปรึกษาหารือ
- 1.3 การจัดอบรม
- 1.4 การประชุมนิเทศ
- 1.5 การใช้เอกสารให้ความรู้
- 1.6 การเชิญวิทยากรให้ความรู้

2. การสาธิต ได้แก่ การสาธิตวิธีสอน การสาธิตการใช้เครื่องมือ การปฏิบัติการบางอย่างให้ดูเป็นตัวอย่าง เป็นต้น

3. การพาไปดูงาน โดยพาครูไปดูการแสดงผล การจัดนิทรรศการหรือกิจการที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานสายวิชานั้น ๆ เป็นต้น
4. การประสานงานให้ร่วมกันทำงาน ผู้นิเทศภายในโรงเรียนควรมีฐานะเป็นผู้ประสานงานเพื่อให้ครูในสายงานได้ร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวม
5. การบริการทางวิชาการให้บริการด้านวัสดุการเรียนการสอน และแนะนำแหล่งวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนนั้น
6. การประเมินผลและการวิจัย ผู้นิเทศในโรงเรียนจะต้องใช้การประเมินผลและการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของนิเทศการศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่าผลการดำเนินการเรียนการสอนนั้น มีจุดแข็งตรงไหน เพื่อจะได้กระตุ้นส่งเสริมให้ถูกต้อง
7. การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น ผู้นิเทศในโรงเรียนอาจใช้วิธีการประกวดและการแข่งขันในด้านต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้ครูกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน เช่น การประกวดผลงานนักเรียน การประกวดการสอน เป็นต้น
8. การให้ไปฝึกงาน โดยจัดส่งครูไปฝึกงานในที่ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถกลับมาทำงานให้ได้ผลดี เช่น ส่งครูวัดผลไปฝึกงานการดำเนินการเกี่ยวกับการวัดผลในโรงเรียนอีกแห่งหนึ่ง
9. การทำให้เกิดความเข้าใจ ผู้นิเทศภายในโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ผู้ประสานงานให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในระหว่างคนในกลุ่มที่ปฏิบัติงาน และเกิดความเข้าใจในระหว่างกลุ่ม

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมนิเทศภายใน หมายถึง การที่ผู้บริหารจัดกิจกรรมในทุกรูปแบบ อันที่จะส่งเสริมให้ครูผู้สอนเกิดความรู้ ความเข้าใจในวิธีการจัดการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน ที่ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ ตามศักยภาพ

3. แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นทิศทางของการจัดการศึกษาของชาติทุกระดับ โดยเน้นคุณภาพของผู้เรียนและวิธีดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาของเยาวชนไทยมีคุณภาพอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

3.1 การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (มาตรา 22)

การจัดการเรียนรู้ นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2543 : 3) ได้ระบุว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนมากที่สุด โดยจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

ทิสนา แคมมณี (2542 : 29) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดโดยมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งผู้ได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น มีใจจดจ่อผูกพันและมีปริมาณการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มากขึ้น โดยต้องสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 33) ได้ให้ความหมายการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ (2542 : 36) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

วัฒนพร ระงับทุกข์ (2541 : 12) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิด ค้นคว้า และสร้างความรู้ด้วยตัวเอง ได้มีปฏิสัมพันธ์ที่กระหว่างกันมีส่วนร่วมกันสร้างความรู้อย่างมีกระบวนการ ได้ผลงานที่ดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

สุมณฑา พรหมบุญ (2543 : 11) ได้อัญเชิญพระราชดำรัสของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงบรรยายเรื่อง “แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในทศวรรษหน้า” เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2542 ณ จังหวัดสงขลา ทรงนิยามการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไว้อย่างกระชับ และชัดเจนว่า “แนวโน้มการศึกษาในทศวรรษหน้าอีกอย่างหนึ่งที่มักจะได้ยินได้ฟังกันอยู่ทุกวัน คือ การศึกษาที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใน 2 – 3 วันนี่ ไปที่ไหนทุกคนก็พูดให้ฟังถึงเรื่องนี้ แต่ก็ไม่ได้อธิบายอะไร ทำให้ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ก็ต้องแต่งเอาเองเข้าใจว่า วิธีการส่วนหนึ่งของการศึกษาที่ให้นักเรียนหรือเด็กเป็นศูนย์กลางนั้นเป็นสิ่งที่สอนกันมานานแล้ว ตอนข้าพเจ้าเด็ก ๆ ก็เคยได้รับการศึกษาแบบนี้ คือ ครูเอาใจใส่ส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ ด้วยการ ใช้ สู จิ ฟู ลิ และการศึกษา ทั้ง 4 นี้แหละ (คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา) สถานศึกษาเดิมนี่ยังใช้อยู่ก็มี แต่ปัจจุบันสถานศึกษาของเรามีเด็กมาก การศึกษาที่ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางคงทำลำบากขึ้นที่สำคัญและควรเน้นกัน คือ ต้องส่งเสริมผู้เรียนเรื่องการค้นคว้าหาความรู้”

ข้าง บัณฑิต (2543 : 18) ได้ให้ความหมายของคำว่าผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ 2 ด้าน คือ ด้านผู้เรียนและด้านผู้สอนหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้

ด้านผู้เรียน ระบุว่า ผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงได้พัฒนากระบวนการคิดมีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ สามารถค้นพบข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและสังคมส่วนรวมได้

ด้านผู้สอนหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ระบุว่า ผู้เรียนเป็นสำคัญหมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ใด ๆ ที่ผู้จัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพในศักดิ์ศรีสิทธิหน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และที่สำคัญที่สุดคือต้องเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 20-21) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่มุ่งเน้น “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ซึ่งการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ได้แก่ระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับนอกห้องเรียน

ระดับผู้เรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตัวเอง รวมทั้งการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

ระดับห้องเรียน จำแนกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียนและครู เป็นผู้ปฏิบัติ ดังนี้

1. ได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
3. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

ครู มีบทบาทเป็นผู้วางแผนชั้นต้น ทั้งเนื้อหา และวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ระดับนอกห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับการดำรงชีวิตใน

ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ทุกขั้นตอน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน

สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2542 : 94) ได้ให้ความหมาย กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง ทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 21)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ เน้นกระบวนการคิด และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย กระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติ ความรู้ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน

3.2 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม (มาตรา 23)

ความหมายของมาตรฐานทางคุณธรรม และจริยธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายคำว่า

มาตรฐาน หมายถึง สิ่งที่เขาเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

มาตรฐานทางคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีเอาเป็นหลักสำหรับเทียบสภาพคุณงามความดี โดยทั่วไปนามธรรมหรือสิ่งที่แสดงคุณงามความดีทางด้านจิตใจ

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นข้อความประพฤติ หรือกริยาที่ควรประพฤติที่สอดคล้องกับหลักธรรมชาติ หรือสอดคล้องกับความถูกต้องดีงาม

มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ต้องถือเอาเป็นหลักเทียบสภาพทางคุณงามความดีที่อยู่ภายใน โดยรู้ได้เฉพาะตนและการถือเอาเป็นหลักเทียบเคียงทางข้อความประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกทางกริยาที่ควรประพฤติของคนในสังคมนั้น (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 7 – 8)

วิโรจน์ ศรีโสภา และพีระ รัตนวิจิตร (2544 : 139–155) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้ จัดสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนใช้

หลักคุณธรรมแก้ปัญหา จัดกิจกรรม เกม และเพลงที่แฝงสาระและแง่คิดทางคุณธรรม ผูกมารยาทและการใช้วาจาตามวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างผู้เรียนกับเพื่อน ๆ ฝึกให้ผู้เรียนรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เน้นการฝึกความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์และความเสียสละ การฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่หวังให้เกิดแก่ผู้เรียนในด้านคุณสมบัติที่ต้องการเน้น ดังนี้

1. มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
2. มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
3. ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน
4. รู้จักคิด วิचारณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
5. มีขันติธรรมต่อการวิจารณ์และความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือหมู่เหล่า
6. มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น
7. รู้จักทำงานและอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ ผู้ตามที่ดี

มาตรา 81 ระบุไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชน จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจและสังคม เสริมสร้างความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23

(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 22)

การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบอบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และ

สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืนความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

3. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
4. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สรุป การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับ คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักธรรมของศาสนาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในทุกสาระและ กิจกรรม ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีจิตสำนึก มีพฤติกรรมที่สามารถควบคุม กาย วาจา ใจ ตนเอง ได้ตามระเบียบ กฎ กติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตน ส่วนรวม และ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

3.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้ (มาตรา 24)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ เริ่มจากการ วางแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ 5 ประการ ได้แก่

1. แก่นแท้ของการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน
2. การเรียนรู้ที่เกิดได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
3. ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้
4. ผู้เรียน เรียนรู้ได้ดี ด้วยการสัมผัส และสัมพันธ์
5. สาระที่สมดุลเกิดจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ความคิด ความสามารถ และความดี

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่เป็นทั้งของไทยและสากล นำมาจัดสาระกระบวนการ เพื่อนำเสนอสู่การปฏิบัติ ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุข
2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ศิลปะ ดนตรี กีฬา
5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย การฝึกฝนกาย วาจา ใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยปฏิบัติที่ดูแลการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหน่วยงานที่ต้องดูแล และ จัดการศึกษาให้กับผู้เรียนและ โรงเรียนจำนวนมากที่สุดของประเทศ ได้กำหนดแนวทางปฏิรูป การเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้ที่มีความสุข
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม
3. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเรียนรู้ที่มีความสุข : เรียนอย่างสุขสันต์ด้วยกันทั่วทุกคน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประยุกต์ใช้หลักการจากทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข กล่าวคือ เป็นสภาพของการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระ ขอมรับความแตกต่างของบุคคล มีหลากหลายในวิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แห่งความสำเร็จและได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพซึ่งมีแนวทางสำคัญคือ บทเรียนต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว มีความหมาย มีประโยชน์ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย สื่อการเรียนต้องน่าสนใจ การประเมินผลมุ่งเน้นตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคลปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนต้องแสดงออกอย่างนุ่มนวล เป็นมิตร มีเมตตา อบอุน เข้าใจและยอมรับกันและกันให้กำลังใจและเกื้อกูลกัน

2. การเรียนแบบองค์รวม : การบูรณาการสาระและกระบวนการเรียนรู้

เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมเกลียวกันทั้งในเรื่องใกล้ตัวในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ทั้งเรื่องท้องถิ่นเรื่องของสากล การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ซึ่งมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องที่จะเรียนรู้อย่างชัดเจนลึกซึ้งครอบคลุม มีความหมายต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาสภาพสังคม

3. การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง : เรียนโดยใช้สมองและสองมือ

การคิดเป็นความสามารถของสมองในการประมวลข้อมูลความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกัน เมื่อได้คิดแล้วก็นำไปปฏิบัติจริง จึงจะเกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การจัดการเรียนให้ได้ฝึกคิดและปฏิบัติจริงนั้น ต้องฝึกจากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่าง ๆ ด้วยการฝึกสังเกตคิดอย่างรอบคอบ ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสรุปผลเป็นองค์ความรู้แก่ตนเอง

4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น : เรียนร่วมกัน รู้ร่วมกัน

เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์และสังคมร่วมกัน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เกิดการเรียนรู้

ที่หลากหลาย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดั่งงาม การทำงานร่วมกันทำให้พัฒนา ทั้งทักษะทางสังคมและทักษะการทำงานที่ดีด้วย

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง : เรียนอย่างไรใคร่ครวญทบทวนตนเอง รอบด้านเป็นการรู้ลึกการเรียนรู้และความถนัดของตนเองเน้นการเรียนรู้กระบวนการว่า การเรียนรู้ แต่ละครั้งเกิดขึ้นอย่างไร เรียนรู้ด้วยวิธีการอะไร มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างไร โดย เปิดโอกาส และจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินจุดดี จุดด้อย และปรับปรุง กระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสม พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป (ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. 2544 : 51-57)

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 23)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสาระกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด แก้ปัญหา เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ในทุกเวลาและสถานที่ เพื่อพัฒนาหรือหล่อหลอมให้ผู้เรียน เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่อย่างมีความสุข

3.4 การจัดแหล่งการเรียนรู้ (มาตรา 25)

หลักสูตรประถมศึกษาปัจจุบันได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประการหนึ่ง คือ ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน รวมทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ส่วนการปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดในด้านหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนด้วยการให้ผู้เรียนเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำชุมชนมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน

พุทธทาสภิกขุ (2543 : 5) ได้แสดงธรรมเรื่อง “โรงเรียนที่ท่านยังไม่รู้จัก” ว่า ดังนี้

โรงเรียนนี้มีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง คำหูดำตาของท่านทั้งหลาย แต่ท่านก็ไม่รู้จักแล้วมันก็นำหัวอย่างขึง นำหัวเหลือประมาณ ที่ว่าโรงเรียนชนิดนี้มันมีอยู่ทั่วไปทุกหน ทุกแห่ง คำหูดำตาท่านทั้งหลายจนไม่รู้จะดำอย่างไรแล้ว แต่ท่านก็ยังไม่ได้เข้าโรงเรียนเพราะว่าไม่รู้จัก โรงเรียนนี้ คือ โรงเรียนที่ท่านยังไม่รู้จัก โรงเรียนของพระธรรม โรงเรียนของพระพุทธเจ้า โรงเรียนของธรรมชาติ เรียนได้โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน แล้วก็เรียนรู้ลักษณะที่โรงเรียนตามธรรมคาสัมณินี่ไม่ได้สอน ไม่รู้แล้วไม่ได้เรียน ขอให้เราได้เข้าเรียน ดังกล่าวนี้กันเถิด เป็นโรงเรียนของพระธรรม เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า พระองค์จริงเป็นโรงเรียนของธรรมชาติ ถ้ากล่าวกันอย่างสามัญธรรมคานั้นเป็นโรงเรียนของธรรมชาติ จัดโดยธรรมชาติ ไม่เก็บค่าเล่าเรียน

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2543 : 60-61) เขียนไว้ในเรื่อง การเรียนรู้จากคนในชุมชนว่า

...ในชุมชนมีผู้รู้ด้านต่าง ๆ มากมายมากกว่าครูที่สอนท่องหนังสือมากนัก เช่น ผู้รู้ทางเกษตรกรรม ทางช่าง มีศิลป์ป็น ผู้รู้ทางศาสนา หมอพื้นบ้าน นักธุรกิจรายย่อย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ผู้นำชุมชนที่เป็นนักคิด นักศีลธรรม มีปัญญาและความดีมากกว่าใครต่อใครตั้งเยอะแยะในระดับสูง ๆ ถ้าเปิดโรงเรียนสู่ชุมชนทั้งครูและนักเรียนได้เรียนรู้จากครูในชุมชน จะมีครูมากมายหลากหลายที่เป็นครูที่รู้จริงทำจริง การเรียนรู้จะสนุกไม่น่าเบื่อหน่ายที่สำคัญจะเป็นการปรับระบบคุณค่าเดิมการศึกษาของเราสอนให้ถูกคนที่มิคุณค่าเหล่านี้ดังที่กล่าวมาในตอนก่อน เมื่อผู้รู้ในชุมชนเหล่านี้กลายเป็นครูก็จะเป็นการ ยกยกระดับคุณค่า ศักดิ์ศรี และความภูมิใจของชุมชนอย่างแรง เป็นการท้าทายทางสังคม

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25
(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 25)

รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การค้าและนันทนาการ แหล่งข้อมูล แหล่งการเรียนรู้อื่นอย่าง พอเพียงและมีประสิทธิภาพ

สรุป การจัดแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนให้ นักเรียนได้เรียนรู้ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชน รวมทั้งบุคคลซึ่งเป็นปราชญ์ และผู้มีความรู้ในทุกสาขาวิชา และอาชีพ ที่สามารถเป็นแหล่ง เรียนรู้ให้แก่ครูและนักเรียน ได้ศึกษาตามความสนใจ และความถนัด

3.5 การวัดและประเมินผลการศึกษา (มาตรา 26)

ความหมายของการทดสอบ การวัดผล และการประเมินผล

การประเมินผลการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ทราบการจัดการเรียนรู้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

การทดสอบ

นันทาลี (Nunnally. 1964 : 5) กล่าวว่า การทดสอบ คือ สถานการณ์มาตรฐานที่จัดขึ้น เพื่อแบ่งบุคคลด้วยคะแนน

มาตรฐาน หมายถึง วิธีการทั้งหมดของการทดสอบ รวมถึงการที่นักเรียนถูกทดสอบด้วย คำถามเดียวกัน หรือปัญหาเดียวกันด้วยวิธีการเดียวกัน

คะแนน หมายถึง ตัวเลขที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนแต่ละคน

ครอนบัท (Cronbach. 1984 : 25) กล่าวว่า การทดสอบ เป็นที่มีระบบสำหรับเปรียบเทียบ พฤติกรรมของบุคคลกับบุคคลอื่น แล้วบรรยายออกมาเป็นตัวเลข

เชส (Chase. 1974 : 11) กล่าวว่า การทดสอบ คือ วิธีการที่มีระบบสำหรับเปรียบเทียบ การกระทำของบุคคล กับมาตรฐานที่วางไว้

วิธีการที่มีระบบ หมายถึง การวางแผนไว้ล่วงหน้าว่า ในสถานการณ์ที่กำหนดให้และมี สิ่งเร้าเช่นนี้ การตอบสนองของบุคคลจะเป็นอย่างไร

การเปรียบเทียบ คือ การนำผลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น เช่น เทียบกับเพื่อนในกลุ่ม หรือมาตรฐานที่วางไว้ เพื่อให้ผลการทดสอบมีความหมาย

เมเรนส์และเลย์แมน (Mehrens and Lehmann. 1984 : 5) กล่าวว่า การทดสอบ หมายถึง การนำคำถามที่เป็นมาตรฐาน 1 ชุด ให้นักเรียนตอบ

สรุป การทดสอบ เป็นวิธีการตรวจสอบคุณภาพการเขียนของนักเรียน ผลการสอนของครู โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง

การวัดผล (Measurement)

เขาวดี วิบูลย์ศรี (2540 : 5) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการบ่งชี้ผลผลิตหรือคุณลักษณะที่วัดได้จากเครื่องมือ วัดผลประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างมีระบบ ดังนิยามที่ว่า “การวัดผล” คือ การกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ส่วนการวัดผลทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่พยายามค้นหาระดับที่แสดงถึงปริมาณของคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่งในตัวบุคคล หรือสิ่งของ หรือเหตุการณ์

อีเบล (Ebel. 1965 : 25) ให้ความหมายว่า การวัดผลเป็นการกำหนดตัวเลขแทนคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติ ของบุคคล หรือสิ่งของที่จะวัด โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สมิท และอาดัม (Smith and Adam. 1965 : 18) ให้ความหมายว่า การวัดผล หมายถึง การรวบรวม และการเรียงลำดับ ข้อมูล ข้อความ ข่าวสาร อย่างมีระบบโดย มีหน่วยของการวัด เครื่องมือที่ใช้วัด และสิ่งที่ถูกวัดด้วย

ไทเลอร์ (Tyler. 1979 : 4) ให้ความหมายว่า การวัดผลเป็นรวบรวมกิจกรรมหลายอย่าง โดยใช้ตัวเลข ตามกฎเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์

เมเรนส์ และเลย์แมน (Mehrens and Lehmann. 1984 : 5) ให้ความหมายว่า การวัดผล หมายถึง การวัดคุณลักษณะอื่น ๆ ของบุคคลนอกจากการทดสอบ เช่น การสังเกต การจัดอันดับคุณภาพ และเครื่องมืออื่น ๆ ที่ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ

ธอร์นไดค์ (Thorndike. 1971 : 35) ให้ความหมายว่า การวัดผลหมายถึงวิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติ ของสิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ซึ่งมีความสำคัญกับวิธีการวัด

สรุป การวัดผล หมายถึง การกำหนดตัวเลข แทนปริมาณคุณลักษณะของสิ่งที่จะวัดอย่างมีกฎเกณฑ์ โดยมีเครื่องสำหรับวัด

การประเมินผล (Evaluation)

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 7) การประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกวัด โดยการเทียบกับเกณฑ์ จุดเน้นของการประเมินอยู่ที่ความยุติธรรมและความเหมาะสมของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ซึ่งได้มาจากกระบวนการวัดผลที่มีคุณภาพซึ่งสามารถใช้ผลการวัดที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

กรีน (Green. 1970 : 15) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าข้อมูลที่ได้จากการวัดอย่างมีระบบ

เมเรนส์ และเลย์แมน (Mehrens and Lehmann, 1984 : 5) ให้ความหมายของการประเมินผลว่าเป็นกระบวนการที่จะวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตัดสินคุณภาพของคน

กรอนลันด์ (Gronlund, 1981 : 11) ให้ความหมายว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีระบบของผู้สอนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และมีความหมายลึกซึ้งกว่าการวัดผล เพราะรวมถึงสิ่งที่วัดได้ และวัดไม่ได้

สรุป การประเมินผล เป็นกระบวนการอย่างมีระบบที่จะตัดสิน หรือ สรุป คุณภาพ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดว่า ผลที่ได้นั้น ดี - เลว, สูง - ต่ำ, มาก - น้อย กว่าเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างไร

การวัดและประเมินผลตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้การสอน การเรียนรู้ และการประเมินผลไม่สามารถแยกแยะออกจากกันได้ ครูผู้ซึ่งมีหน้าที่จัดการเรียนรู้ ต้องดำเนินการ 3 เรื่อง กล่าวให้ไปด้วยกันอย่างต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interrelate) คือ การสอน การเรียนรู้ และการประเมินผล

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การวัดผลประเมินผลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1. เป็นเครื่องสำคัญในการกำกับติดตามกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
2. เป็นเครื่องผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน และการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน

3. เป็นเครื่องนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เสริมประสิทธิภาพการจัดการ เช่น การประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบผลจากการประเมิน สามารถนำมากำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการ การวัดและประเมินผลตามแนวทางการจัดการศึกษา

การประเมินการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำหรับผู้สอนควรประเมินประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การประเมินเนื้อหาสาระความรู้และทักษะในรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตร

ส่วนที่ 2 การประเมินพัฒนาการและการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ซึ่งทั้ง 2 ส่วน มีรายละเอียดสิ่งที่ต้องประเมินดังนี้

1. ความรู้และทักษะพื้นฐานในแต่ละวิชา ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์จากคำอธิบายวิชาในหลักสูตร/มาตรฐานการเรียนรู้

2. ทักษะในการแสวงหาความรู้โดยสังเกตหรือพูดคุยกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรอบรู้ ความเข้าใจ ความคิด การแก้ปัญหา วิถีปฏิบัติ ความมีเหตุผล มุมมอง ความเจียมตนทางความคิด

3. ผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ การปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามขั้นตอนที่กำหนด ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ

4. คุณธรรม จริยธรรม หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนแต่ละบุคคลตามมาตรฐานและตัวชี้วัดด้านผู้เรียน (สำนักพัฒนาระบบบริหาร, 2545 : 128-129)

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 26)

ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

สรุป การวัดและประเมินผล หมายถึง การประเมินเนื้อหาสาระความรู้ และทักษะพัฒนาการ และคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังเกตการร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.6 การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 27)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดหลักการสำคัญข้อหนึ่งว่า “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นเอง โดยมีองค์ประกอบทั้งที่เป็นหลักสูตรแกนกลาง และจากที่สถานศึกษากำหนดขึ้นจากสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่น จากการศึกษาติดตามผลการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้อยู่ คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ ได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์
3. การนำหลักสูตรไปใช้ ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิดสร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในยุคสารสนเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 1)

วิชช วงษ์ใหญ่ (2545 : 5-6) ได้บรรยายเรื่องของหลักสูตรสถานศึกษา ณ โรงแรมคลาสสิก กรุงเทพฯ เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2545 ไว้ว่า “หลักการของหลักสูตรมีโครงสร้างให้ยืดหยุ่น เนื่องจากเรากระจายอำนาจไปที่สถานศึกษายืดหยุ่นในเรื่องสาระ เวลาเรียน การจัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ สถานศึกษาจะต้องทำหน้าที่ 3 รูปแบบ ในระบบ นอกระบบ และอخصยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานของหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณภาพการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมโดยใช้ให้ผู้เรียนใช้โรงเรียนเป็นฐาน School Base การใช้หลักสูตรจะสะท้อนความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและชุมชน หลักสูตรของสถานศึกษาเบื้องต้นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาไทย เพราะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารการคิดและการเรียนรู้ การอ่านช่วยกระตุ้นให้คนคิดและจินตนาการเพิ่มศักยภาพการคิดระดับสูง ถ้าผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วเขาควรมี Higher Thinking และพัฒนาทักษะการจัดการ การดำเนินชีวิตและให้เขาสามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ถ้าคนไม่ได้เรียนรู้ก็จะทำเศรษฐกิจฐานความรู้ไม่ได้ Knowledge Base”

ตีปพนนท์ เกตุทัต (2541) กล่าวไว้ในการประชุมพิจารณาร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2541 ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร สรุปทัศนของการอภิปรายที่ต้องการให้มีหลักสูตรใหม่ไว้ ดังนี้ หลักการและเป้าหมายของหลักสูตร ควรเน้นทั้งคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ต้องสร้างความพอใจระหว่างความเป็นไทยและความเป็นสากลตามสภาพโลกไร้พรมแดนเนื้อหาความรู้ที่เด็กต้องเรียน ไม่ควรแบ่งข้อย่อยมากเกินไป และควรทำให้ผู้เรียนชุมชน สามารถนำไปปรับใช้ให้พอดีรับกับสภาพของตนเองได้ ครอบคลุมความเติบโตของเด็กทั้ง

ด้านสมอง สุนทรียภาพ ร่างกายและกีฬา ต้องให้เด็กเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงด้วยสถานการณ์จริง เช่น โครงการต่าง ๆ กล่าวคือ สร้างเอง รู้เอง เสริมสร้างเด็กให้เป็นคนดี เก่ง และมีสุข ลดกฎ กติกา และกรอบที่รัดคั้งเพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียน – ห้องถิ่น จัดการด้วยตนเอง คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียนที่จะต้องเผชิญต่อกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจะต้องเผชิญกับสิ่งต่อไปนี้

1. เนื้อหาสาระของหลักสูตร
2. ยุทธวิธีการสอน
3. ภาษาและพฤติกรรมของครู
4. พฤติกรรมของผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง
5. สภาพแวดล้อมทางการเรียน
6. สื่อและวัสดุการเรียนการสอน
7. การจัดเวลา สถานที่และบุคคล
8. การวัดและประเมินผล

หลักสูตรทุกฉบับได้บรรจุสาระสำคัญไว้เหมือนกัน เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการมีสาระสำคัญ 7 หัวข้อคือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหา การเรียนการสอน เวลาเรียน การวัดผล-ประเมินผลและติดตามผล และสาระสำคัญของหลักสูตร (จุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอด/หลักการ เนื้อหา) จะเห็นได้ว่าหลักสูตรหรือเอกสารหลักสูตรจะไม่ได้กล่าวถึงประสบการณ์โดยตรง แต่ก็สามารถแสดงให้เห็นแนวทางที่จะให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้ ดังนั้นถ้ากำหนดนิยามของหลักสูตรในรูปของประสบการณ์ ก็จะต้องมองให้ลึกลงจนถึงขั้นปฏิบัติการ การตีความหมายของหลักสูตรว่าเป็นประสบการณ์หรือมวลประสบการณ์จึงไม่ใช่เป็นการตีความที่ผิด เป็นแต่เพียงต้องการชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์นั้นแหละที่จะแสดงผลของหลักสูตรออกมาให้เห็น

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27

(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 26)

ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สรุปได้ว่า การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การจัดประสบการณ์ หรือ มวลความรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในทุกด้านที่โรงเรียนได้จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระ ความรู้ ทักษะ และคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามความมุ่งหมาย ของการจัดการศึกษาของชาติ

3.7 ความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ (มาตรา 28)

การบริหารและจัดการการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ สิทธิมนุษยชาติ ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 28 “รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะ ได้รับการศึกษา” ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิของชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตราที่ 43 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อย กว่าสิบสองปีที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” นอกจากนี้พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 10 ได้กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการศึกษาไว้ว่า “การจัด การศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบ สองปีที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” แต่มีเด็กบางคนขาดโอกาสที่จะได้ รับการศึกษา ขาดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองตามความสามารถ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคม ทาง เศรษฐกิจและการจัดการศึกษา รัฐบาลเห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กทุกคนโดยไม่คำนึงถึงความ แตกต่างของสภาพร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ ภาษาและสภาพอื่นใด จึงหาวิธีจัดการศึกษาที่มี คุณภาพให้กับเด็กทุกคนได้มีโอกาสเท่าเทียมกัน

การบริหารและจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่ อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ ดังนั้น การศึกษาพิเศษจึงแตกต่างไปจาก การศึกษาสำหรับเด็กปกติ ในด้านเกี่ยวกับวิธีสอน กระบวนการ เนื้อหาวิชา (หลักสูตร) เครื่องมือ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น การศึกษาพิเศษควรจัดให้สนองความต้องการ และความสามารถของ แต่ละบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช. 2545ก : 90) ได้จำแนกเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษในโรงเรียนเป็น 10 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางการสติปัญญา
4. เด็กที่มีความบกพร่องทางการร่างกายและการเคลื่อนไหว
5. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

6. เด็กที่มีความบกพร่องทางการพฤติกรรม
7. เด็กออทิสติก
8. เด็กสมาธิสั้น
9. เด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน
10. เด็กปัญญาเลิศ

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ห้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในห้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการซึ่งจุดหมายทั้งสองประการนี้เป็นแนวทางที่สำคัญที่สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและเพลิดเพลินในการเรียนรู้ ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสารส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้ อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. ส่งเสริมและพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล เป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ (สปช. 2545ก :116)

จุดหมาย

จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสมดุลทั้ง ด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่มุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างมีความสุข
2. มีสุขภาพและบุคลิกภาพดี มีสุนทรียภาพ
3. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา มีความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์
4. มีความรู้และทักษะที่จำเป็น และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. มีความพร้อมที่จะร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถแข่งขันอย่างสันติในสังคมโลก

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 28 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 27)

หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม

สรุป ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ หมายถึง หลักสูตรการศึกษาระดับทุกระดับ มีความมุ่งหมายที่ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทุกระดับการศึกษา มีโอกาสได้เรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยและศักยภาพ สมดุลทั้งความรู้และคุณธรรม โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง โดยเน้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

3.8 การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (มาตรา 29)

ความหมายของชุมชน

ชุมชนหรือประชาคม (Community) หมายถึง กลุ่มคนย่อยที่มีลักษณะหลายประการ เหมือนกับสังคมแต่มีขนาดเล็กกว่าและมีความสนใจร่วมที่จะประสานกันในวงแคบชุมชนหมายถึงเขตพื้นที่ในระดับคุ้มเคยและติดต่อกันในระดับบุคคลตลอดจนพื้นฐานความขัดแย้งเฉพาะอย่าง ทำให้แตกแยกไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าที่สังคม นอกจากนี้ชุมชนยังมีการปะทะสังสรรค์ที่ใกล้ชิดมีความเห็นใจกันอย่างลึกซึ้ง ความรู้สึกและทัศนคติเหล่านี้ที่ผูกพันปัจเจกชนเข้าไว้เป็นกลุ่ม

ความหมายของโรงเรียนชุมชน คือ สถาบันทางการศึกษาที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน นอกจากจะทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียน ยังเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่าคนเป็นทรัพยากรที่ค่ามากที่สุดในการพัฒนาประเทศ และคนทุกระดับตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชราสามารถที่จะพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส ดังนี้ การจัดโรงเรียนชุมชนจึงเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ใช้สถานบันทางการศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาตนเอง รวมทั้งสถาบันการศึกษาก็เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการบริการด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนให้ประชาชนได้ใช้ห้องสมุด โรงฝึกงาน หอประชุม สนามกีฬา หอกระจายข่าวที่เป็นสื่อออก

กระจายข่าวให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบ ดังนั้น บทบาทของโรงเรียนจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งเป็นสถานที่สอนหนังสือแต่ปัจจุบันยังเป็นสถาบันในการศึกษาปัญหาของคนในชุมชนเพื่อหาทางแก้ปัญหา และพัฒนาให้ดีขึ้น

จุดมุ่งหมายของโรงเรียนชุมชน

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางให้ประชาชนในชุมชนได้แสวงหาความรู้ หรือเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชน
2. เพื่อให้การเรียนการสอน เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เน้นการปฏิบัติจริง ชีดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรคำนึงถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. เพื่อส่งเสริมหลักประชาธิปไตย ฝึกให้เด็กและผู้ใหญ่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ทุกคนมีส่วนในการปรับปรุง และพัฒนาโรงเรียนและหมู่บ้านของตน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น
4. เพื่อสร้างเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น
5. เพื่อทรัพยากรและบุคลากรที่มีอยู่ในชุมชนและโรงเรียน มาใช้ให้เกิดประโยชน์

สูงสุด

ลักษณะของโรงเรียนที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง

การดำเนินงานของโรงเรียนจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งครู ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชน และผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน วางแผนและจัดโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน ดำเนินงาน สรุปผล ตลอดจนทั้งหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ดังนั้นลักษณะของโรงเรียน จึงแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ดังนี้

1. ครู เป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนที่มีบทบาททั้งการจัดกระบวนการเรียนการสอน ให้โรงเรียนเป็นผู้นำชุมชน เป็นนักประสานงานระหว่างสมาชิกในชุมชน ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ นอกจากตนเองเข้าไปมีบทบาทในชุมชนแล้ว ยังดึงชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เช่น เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีความรู้ความชำนาญในแต่ละด้านมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ฝึกฝนทักษะให้นักเรียน

2. หลักสูตร จะปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น เนื้อหาวิชา และกิจกรรมจะสัมพันธ์กับแหล่งวิชา โดยเฉพาะทรัพยากรที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้น ซึ่งในการวางหลักสูตรจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการ โรงเรียน ส่วนใหญ่มักจะจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้านประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนจะเน้นประสบการณ์จริง โดยการกระทำ (Learning by doing) คือ การทดลองหรือปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี

3. วิธีการสอน สอนโดยการฝึกปฏิบัติจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ได้เรียนโดยประสบการณ์ตรง ให้ฝึกสังเกต และลงมือปฏิบัติ มีการนำวิทยากรเข้ามาในโรงเรียนนำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ ซึ่งเด็กจะได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับงานโดยการเรียนรู้ไปพร้อมกับปฏิบัติไปด้วย

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 28)

ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

สรุป การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่สถานศึกษา ชุมชน องค์กร สถาบันต่าง ๆ ร่วมกันส่งเสริมให้ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการต่าง ๆ และสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน เพื่อเสริมความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน โดยจัดกิจกรรมการให้ความรู้ในทุกด้าน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา

3.9 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน (มาตรา 30)

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจะเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน และการวิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

1. การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน มีองค์ประกอบดังนี้

1.1 การวางแผนการสอน

1.1.1 การวิเคราะห์หลักสูตร คือ การศึกษาคำอธิบายรายวิชา หรือหน่วยการเรียนรู้แล้วจำแนกเป็น เนื้อหาสาระ กิจกรรมและจุดประสงค์

1.1.2 การวิเคราะห์ผู้เรียน คือ การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ด้านข้อมูลส่วนตัว ความรู้ความสามารถ ความสามารถสนใจ ความถนัด และความประพฤติของผู้เรียน

1.2 การเตรียมแผนการสอน (แผนการสอน/แผนการจัดการเรียนรู้)

1.2.1 การเตรียมเนื้อหา/สาระการเรียนรู้ คือ การกำหนดเนื้อหาสาระในแผนการสอน / แผนการเรียนรู้

1.2.2 การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การกำหนดกิจกรรมที่จะใช้จัดการเรียนการสอน

1.2.3 การเตรียมสื่อ / แหล่งการเรียนรู้ คือ การกำหนดสื่อ / แหล่งการเรียนรู้ ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.2.4 การเตรียมการวัดและประเมินผล คือ การกำหนดวิธีการวัดและเครื่องมือวัดผล

1.2.5 คุณภาพของแผนการสอน / แผนการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างน้อยควรประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ / เนื้อหา / สารการเรียนรู้ / กิจกรรม / สื่อ / แหล่งการเรียนรู้ / การวัดผลและประเมินผล และการสรุปผลการเรียน

1.3. การจัดการเรียนการสอน

1.3.1 ความสอดคล้องกับผู้เรียน คือ การมีกิจกรรม หลากหลายสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียน

1.3.2 การฝึกทักษะ และกระบวนการคิด คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สังเกต รวบรวม วิเคราะห์ สรุป และเชื่อมโยงข้อมูล

1.3.3 การฝึกปฏิบัติ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ หรือเรียนรู้จากเหตุการณ์ หรือของจริง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.3.4 การสร้างองค์ความรู้ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสามารถสรุปสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

1.3.5 การบูรณาการ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ กระบวนการเรียนรู้ คุณธรรม และจริยธรรม

1.4 การใช้สื่อการเรียนการสอน

1.4.1 ความเหมาะสมของการใช้สื่อคือ การใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรม และวัยของผู้เรียน

1.4.2 การมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ คือ ผู้เรียนและครูใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนรู้ร่วมกัน หรือผู้เรียนใช้สื่อการเรียนรู้โดยลำพังคนเดียวหรือใช้ร่วมกับเพื่อน

1.4.3 การประเมินผลการใช้สื่อ คือ การประเมินผลการใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และนำผลการประเมินไปปรับปรุง พัฒนาและเผยแพร่

1.5 การวัด และประเมินผล

1.5.1 กระบวนการวัดและประเมินผล คือ การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

1.5.2 คุณภาพของการวัดและประเมินผล คือ วิธีการวัดและประเมินผล หลากหลาย ครอบคลุม จุดประสงค์ การเรียนรู้และได้ผลการประเมินตรงกับความสามารถที่แท้จริง

1.5.3 การมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผล คือ ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวัดผล และนำผลมาพิจารณาประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงาน ก.ค. กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 31-38)

2. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา หรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหา หรือการพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา หรือการพัฒนา และรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ (สำนักพัฒนาระบบบริหาร. 2545 :121)

แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 29)

สรุป การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย การวางแผนการสอน การเตรียมแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การปฏิบัติกรณีศึกษาตามแนวการจัดการศึกษาดมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้จัดกิจกรรมกรณีศึกษาที่สอดคล้องตามสาระกรณีศึกษา ตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน 9 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษา การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน บรรลุตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

4. การปฏิบัติการนิเทศการศึกษาตามแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

กระบวนการนิเทศเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการบริหารและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ผู้บริหารจึงมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการนิเทศการศึกษา ดังที่ สุรศักดิ์ ปาเส (2543 : 9) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาโรงเรียน และผู้บริหารเปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพสำคัญที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวหน้าไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ดังนั้น การนิเทศปฏิบัติการศึกษิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นี้ คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมการนิเทศที่สอดคล้องตามสาระการนิเทศ ตามแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่ง สปช. (2543 : 20 – 21) ได้เสนอแนวทางการนิเทศตามแนวการจัดการศึกษาไว้ 9 ด้าน ดังนี้ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม การนิเทศการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การนิเทศการจัดแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการประเมินผลการศึกษา การนิเทศการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การนิเทศความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ การนิเทศการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และกานิเทศการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

4.1 การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามมาตรา 22

การจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีแนวการนิเทศ ตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ ดังนี้

การนิเทศตามแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สปช. 2543 : 20)

1. การส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด
2. การพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพและธรรมชาติตามพหุปัญญา

สาระการนิเทศ (สปช. 2542 : 8)

1. พัฒนาการของผู้เรียนตามวัย
2. การจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ
4. หลักการและวิธีสอน แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติที่

หลากหลาย

กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 8)

1. ให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากการปฏิบัติจริง
2. การใช้สื่อการนิเทศทางไกลแก่ครูผู้สอน
3. ใช้กระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน
4. การนำเสนอผลงานของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การที่ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ การจัดการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยและความสามารถ ของผู้เรียน ด้วยการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และส่งเสริมให้ครูเข้ารับการ

อบรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบ ต่าง ๆ มาใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพและใช้กระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการนิเทศ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นประเมินผล และขั้นปรับปรุงแก้ไข ในการปฏิบัติการนิเทศ โดยการทำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง

4.2 การนิเทศการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม ตามมาตรา 23

การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของ แต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับตนเอง สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เกิดความ สมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยใช้หลักศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความรู้และทักษะคณิตศาสตร์และภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง โดยมีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ ดังนี้

การนิเทศตามแนว การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม (สพช. 2543 : 20)

1. การจัดการศึกษาที่เน้นการส่งเสริมความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้การแสวงหา ความรู้ การพัฒนาหลักสูตร การบูรณาการหลักสูตร สำหรับผู้เรียน กล่าวคือ
 - 1.1 คนเอง สังคม ชุมชน ชาติ สังคมโลก ระบบการเมืองการปกครอง
 - 1.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
 - 1.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญา และการประยุกต์ ใช้ประโยชน์
 - 1.4 ความรู้ด้านคณิตศาสตร์ ภาษาและการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
 - 1.5 ความรู้และทักษะในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุข

สาระการนิเทศ (สปช. 2542 : 9)

1. บทบาทหน้าที่ของครอบครัว ชุมชน สังคม ในการสร้างคุณภาพ
2. ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี
3. กระบวนการเรียนรู้การใช้และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
4. กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
5. การปฏิบัติงานทางศาสนา
6. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. การเรียนรู้ภาษาไทยและภาษาอื่น
8. การใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมการนิเทศ (สปช. 2542 : 9)

1. ใช้การนิเทศแบบพาทำในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
2. การนำเสนอตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่หลากหลายเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การใช้สื่อในการนิเทศ
4. เสนอแนวทางในการศึกษาคุณภาพของนักเรียนทางด้านภาษา และคณิตศาสตร์ เสนอแนวทางแก้ไขด้านที่นักเรียนบกพร่องทางภาษา และคณิตศาสตร์

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามหลักศาสนาของตน รับบทบาทหน้าที่ของคนดีครอบครัว ชุมชน สังคม รู้จักใช้ บำรุงรักษา พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สืบทอดศิลป วัฒนธรรม กีฬาและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปฏิบัติจริง ด้วยการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านคณิตศาสตร์ ภาษาไทยและการใช้ภาษาไทย ทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4.3 การนิเทศ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ตามมาตรา 24

สถานศึกษาต้องจัดเนื้อหา และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด ต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผสมผสานความรู้และปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม จัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในทุกเวลาและสถานที่ โดยมีแนวการนิเทศตามสาระ และกิจกรรมการนิเทศ ดังนี้

การนิเทศตามแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (สปช. 2543 : 20)

1. การส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

สาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล ทั้งคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4.4 การนิเทศ การจัดแหล่งเรียนรู้ ตามมาตรา 25

สถานศึกษาต้องส่งเสริม และจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ อันได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล แหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ มีแนวการนิเทศ ตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ

การนิเทศตามแนว การจัดแหล่งเรียนรู้ (สปช. 2543 : 21)

การส่งเสริมการเรียนรู้แหล่งข้อมูลให้พอเพียงมีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาอย่างคุ้มค่า

สาระการนิเทศ (สปช. 2542 : 11)

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ
2. การศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน และในชุมชน
4. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

กิจกรรมการนิเทศ (สปช. 2542 : 11)

1. จัดการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครู
2. การประชุมปฏิบัติการวางแผนใช้แหล่งเรียนรู้ของ โรงเรียน
3. การนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. การประชุมปฏิบัติการ / การร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน
5. การให้ความรู้แก่ชุมชนเรื่องแหล่งเรียนรู้และการให้ความร่วมมือ

สรุปได้ว่า 2.4 การนิเทศการจัดแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอน จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดทำข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ โดยผู้บริหารและครูร่วมกันวางแผนกับชุมชนในการจัดแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียนและชุมชนอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ

4.5 การนิเทศ การวัดและประเมินผลการศึกษา ตามมาตรา 26

ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการ

การเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย โดย มีแนวการนิเทศ ตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ

การนิเทศตามแนวการวัดและประเมินผลการศึกษา (สพช. 2543 : 21)

1. การส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียนตามพัฒนาการและสภาพที่เป็นจริง มีการทดสอบควบคุมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

2. ส่งเสริมให้สถานศึกษา ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ และการใช้ผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประโยชน์

สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 12)

1. การประเมินผล
2. การจัดทำเพิ่มสะสมงาน
3. จิตวิทยาการศึกษา
4. คุณธรรม จริยธรรม

กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 12)

1. การเผยแพร่เอกสารความรู้
2. การจัดประชุมปฏิบัติการพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้และการวัดประเมินผล
3. เสนอแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน คุณธรรม จริยธรรมที่ชุมชนพึงประสงค์

4. การนำเสนอผลงานของผู้เรียน
5. การนำเสนอและร่วมคิดร่วมพัฒนา การจัดทำเพิ่มสะสมงานของนักเรียน ครู

ผู้บริหาร

สรุปได้ว่า การนิเทศการวัดและประเมินผลการศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนาการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง สอดคล้องกับพัฒนาของผู้เรียนใช้วิธีการที่หลากหลายรูปแบบในการประเมิน พัฒนาการ พฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยการจัดอบรม พัฒนา เผยแพร่ให้ความรู้ การวัดผลและประเมินผลในแต่ละระดับและรูปแบบของการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่ครูผู้สอน จัดทำเพิ่มสะสมงานอย่างเป็นระบบ และเผยแพร่ผลงานการพัฒนาผู้เรียนต่อสาธารณชนใช้ผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาต่อ

4.6 การนิเทศการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 27

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อ

การศึกษาต่อให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ

การนิเทศตามแนวการจัดหลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐาน (สพช. 2543 : 21)

1. สนับสนุน ส่งเสริม ในการสร้างหลักสูตร และพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาชั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับความเป็นไทย การดำรงชีวิตไทย อาชีพ สภาพท้องถิ่น สังคมไทยและมีพื้นฐานในการศึกษาต่อ

2. ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับปัญหาและบริบทชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนต่อครอบครัว ชุมชนแบบไทย สังคมและประเทศชาติ

สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 13)

1. หลักสูตร
2. การศึกษาและการจัดทำข้อมูลชุมชน / ท้องถิ่น
3. การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา
4. การศึกษาข้อมูลผู้เรียน
5. จิตวิทยาการศึกษา
6. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรายสาระการเรียนรู้

กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 13)

1. จัดประชุมอบรม / สัมมนา ประชุมปฏิบัติการ เรียนรู้เรื่องหลักสูตร
2. การประชุมปฏิบัติการจัดทำเครื่องมือการศึกษาชุมชน
3. การประชุมปฏิบัติการจัดทำสาระของหลักสูตรและรายการที่เกี่ยวข้อง
4. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านจิตวิทยาการศึกษา
5. การประชุมปฏิบัติการการพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามแนวการปฏิรูป

การศึกษา ความความต้องการและพัฒนาการของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศการจัดหลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐาน หมายถึง การผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยการศึกษาชุมชน อบรมให้ความรู้ ประชุมปฏิบัติการ แก่คณะกรรมาธิการศึกษาชั้นพื้นฐาน ครู ผู้ปกครอง จัดประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมวิพากษ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับหลักสูตรแกนกลาง

4.7 การนิเทศ ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตามมาตรา 28

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 27)

ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และผู้ที่มีความสามารถพิเศษ ต้องมีลักษณะหลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สาระของหลักสูตรจะเป็นวิชาการ และวิชาชีพ ที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งระดับอุดมศึกษาจะเน้นพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม โดยมีแนวการนิเทศตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ ดังนี้

การนิเทศตามแนว ความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ (สพช. 2543 : 21)

ร่วมพิจารณาการจัดหลักสูตร สื่อสำหรับเด็กพิเศษ เด็กด้อยโอกาส ฯลฯ (ตามมาตรา10) เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามวัยและศักยภาพผู้เรียน ซึ่งสาระของหลักสูตรประกอบด้วย ความสมดุลระหว่าง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบ ทั้งทางด้านวิชาการและด้านอาชีพ

สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 14)

1. หลักสูตร
2. การศึกษาข้อมูลชุมชน
3. การจัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษา
4. การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล
5. การศึกษาพิเศษ
6. กิจกรรมเสริมความสามารถ

กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 14)

1. การจัดประชุมอบรม / สัมมนา / ปฏิบัติการเรื่องหลักสูตร
2. การประชุมปฏิบัติการจัดทำเครื่องมือการศึกษาชุมชน
3. การประชุมปฏิบัติการจัดทำสาระของหลักสูตรและรายการที่เกี่ยวข้อง
4. การศึกษาดูงาน
5. การนำเสนอผลการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า การนิเทศความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ หมายถึง การที่ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูผู้สอน ได้ศึกษาอบรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตามความถนัด ความสนใจที่ความมุ่งหมายจะส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทุกระดับการศึกษา ตามความ

สามารถของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยและศักยภาพ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง โดยเน้นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เรียนร่วม เพื่อให้เป็นคนที่ เก่ง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

4.8 การนิเทศการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ตามมาตรา 29

การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการศึกษา สถานศึกษาต้องร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน โดยมีแนวการนิเทศ ตามสาระและกิจกรรมการนิเทศ ดังนี้

การนิเทศตามแนว การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (สพช. 2543 : 21)

การประสานงานกับสถานศึกษา องค์กร สถาบัน เอกชน บุคคล ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ เพื่อให้ร่วมมือในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการศึกษาคด้วยกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน การฝึกอบรม พัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา ผู้เรียนและสถานศึกษา

สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 15)

1. ข้อมูลชุมชน / การจัดทำข้อมูลชุมชน
2. แนวทางการให้ความรู้แก่ชุมชนตามความสนใจ
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร วิชาการตามความสนใจของชุมชน

กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 15)

1. การเสนอตัวอย่าง / แนวทางในการจัดทำข้อมูล
2. เสนอแนะวิธีการศึกษาความสนใจของชุมชน
3. จัดทำทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. เสนอแนวทางเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนปกติ
5. จัดกิจกรรมอบรม / ประชุม / ประชุมปฏิบัติการ

สรุปได้ว่า การนิเทศการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรร่วมกันจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้ชุมชนจัดกระบวนการเรียนรู้อยู่ภายในชุมชนด้วยการ

เผยแพร่ ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ทางวิชาการทุกด้าน ตามความสนใจ และสอดคล้องกับวิถีชีวิต ของชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพื่อสนับสนุนให้ มีการแสวงหาความรู้ และจัดทำข้อมูลชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาภูมิปัญญาระหว่างชุมชน โดยเชื่อมโยงกับการเรียน การสอนปกติ ด้วยการนำมาประยุกต์ใช้และพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนและ สถานศึกษา

4.9 การนิเทศ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ตามมาตรา 30

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องส่งเสริมให้ครู ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนในแต่ละระดับการศึกษาของผู้เรียนอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 29) มีแนวการนิเทศตามสาระ และ กิจกรรมการนิเทศ ดังนี้

การนิเทศตามแนว การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน (สพช. 2543 : 21)

การส่งเสริมให้สถานศึกษา พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริม สามารถทำวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียน

สาระการนิเทศ (สพช. 2542 : 16)

1. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้รายกลุ่มประสบการณ์
3. การจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
4. การวิจัยในห้องเรียน
5. กรณีศึกษา

กิจกรรมการนิเทศ (สพช. 2542 : 16)

1. การเผยแพร่สื่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง
2. การเสนอแนวการพัฒนาเทคนิค การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายกลุ่ม

ประสบการณ์ และการบูรณาการ

3. จัดประชุมระดมความคิดครูผู้สอน ผู้สนใจในการกำหนดขอบข่ายการวิจัยใน ห้องเรียนเสนอแนวการจัดกิจกรรม การแนะแนวการศึกษาสำหรับครูทุกคน

สรุปได้ว่า การนิเทศการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การที่ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูผู้สอนพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย การวางแผนการสอน การเตรียมแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและ ประเมินผล และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

สนับสนุนการผลิตและเผยแพร่สื่อ ผลงาน พัฒนาเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสาระและการบูรณาการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด วิเคราะห์ผู้เรียน ผลการเรียนรู้ เพื่อนำปัญหาไปจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับ และจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้ความรู้แก่ครู ผู้ปกครองและนักเรียน

5. เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนแกนนำกลุ่มโรงเรียน การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ในการคัดเลือกโรงเรียนแกนนำกลุ่มโรงเรียน การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามเกณฑ์ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีการศึกษา 2545 นั้น สืบเนื่องมาจากการให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2544 โดยคำสั่งจากกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 1166 / 2544 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตั้ง ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 จากนายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ให้เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่าย ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศรายชื่อ ในชั้นเรียนที่เป็นไปตามลำดับข้างต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 เป็นต้นไป โดย ปีการศึกษา 2546 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545) และหนังสือราชการจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ถึงสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรื่อง การอบรมเชิงปฏิบัติการโรงเรียนเครือข่ายการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2545 เขตการศึกษา 6 ให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดอบรมโรงเรียนแกนนำกลุ่มโรงเรียน อย่างน้อยกลุ่มละ 1 โรงเรียน เพื่อพร้อมใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2546 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.2545) พร้อมทั้ง หนังสือราชการจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถึงหัวหน้าการประถมศึกษาทุกอำเภอ เรื่อง การคัดเลือกโรงเรียนแกนนำกลุ่มโรงเรียน การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2545 : ภาคผนวก ก) โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการในโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน
2. ผู้บริหารโรงเรียนสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีและให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนในกลุ่มในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้

3. โรงเรียนมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ และบุคลากรเพียงพอในแต่สาระการเรียนรู้
 4. โรงเรียนมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเป็นปัจจุบัน
 5. โรงเรียนมีห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องวิทยาศาสตร์ และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ อย่างเพียงพอ
 6. ชุมชนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- คณะกรรมการคัดเลือกระดับอำเภอ ได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดในแต่ละอำเภอ ดังรายชื่อโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนแกนนำกลุ่มโรงเรียนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังแสดงรายชื่อในตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงรายชื่อโรงเรียนแกนนำกลุ่มโรงเรียนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2545 (61 โรงเรียน)

สพอ.	รายชื่อโรงเรียนคุณภาพแกนนำกลุ่มโรงเรียน						รวม
	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	กลุ่มที่ 5	กลุ่มที่ 6	
1. พระนครศรีอยุธยา	สุคนธ์ราษฎร์	วัดประดู่ ทรงธรรม	ขุนบาลพระนคร หรืออยุธยา	บ้านคลอง คะเคียนหมู่ 2	วัดกลางปาก กราม	วัดสว่าง อารมณ์	6
2. ท่าเรือ	วัดหัวหิน	วัดแค	บ่อแร่	วัดนางสุข			4
3. นครหลวง	วัดมเหยงค์	วัดบ้านซุง	ชุมชนวัดเสด็จ				3
4. บางซ้าย	วัดมฤคทายวัน	วัดทางหลวง	วัดฤกษ์บุญมี				3
5. บางไทร	วัดช่างเหล็ก	วัดกระแซง	วัดนาหสโมตร	วัดป่าคา			4
6. บางบาล	วัดจุฬามณี	วัดม่วงหวาน	วัดพระขาว	วัดอินทราราม			4
7. บางปะหัน	วัดโขดเขมราวม	วัดบางเคื่อง	วัดดาวคะนอง	วัดทางกลาง	วัดฝั่งผล		5
8. บางปะอิน	บ้านเหล็ก	ชุมชนวัดท่าแพ	วัดบ้านสร้าง	เชิงรวกน้อย			4
9. บำเหน็จ	โพธิ์ราษฎร์บำรุง						1
10. ผักไห้	วัดลำตะเคียน	วัดบ้านอี้ง	วัดโคกทอง				3
11. กาชิ่ง	ตะโกดงหญ้า นวม	ชุมชนระโสม	วัดพระแก้ว				3
12. มหาราช	ชุมชนวัดสุเมธ	วัดโพธิ์ประสิทธิ์	วัดโบสถ์				3
13. ภาณุบาล	รอจัด	อุบลพันธุฯ	วัดลาดพูน หงษา	หงสประภาส			4
14. วังน้อย	ชลประทานฯ	สุคันธาราม	วัดสว่างอารมณ์	บ้านลำแดง	วังน้อยวิทยาคม		5
15. เสนา	วัดมรวิชัย	วัดเจ้าเจ็ดใน	วัดกลาง	วัดหัวเวียง	วัดไชยภูมิ		5
16. อุทัย	วัดหนองไม้จุง	วัดคานหาบ	วัดอุทัย	วัดสะแก			4

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน ได้มีผู้วิจัยไว้ ดังนี้

ธวัชชัย อู่พานิช (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของผู้บริหารสถานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง พบว่า 1. ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ครบ ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับสูง เรียงตามลำดับ คือ การประเมินผลการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการอำนวยความสะดวกและการบริการ ด้านอื่น ๆ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนและการพัฒนานุเคราะห์ 2. ปัญหาการปฏิบัติการนิเทศของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประสบปัญหา ทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากการปฏิบัติที่มีปัญหามากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการพัฒนานุเคราะห์ ด้านการอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น ๆ และด้านการประเมินผลการสอน

กณชัย เกลี้ยงสะอาด (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า 1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านการอำนวยความสะดวกและบริการ ด้านอื่น ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการสอน ด้านการพัฒนานุเคราะห์ และด้านการพัฒนาหลักสูตรการสอน 2. ปัญหาการปฏิบัตินิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหา ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับน้อย เรียงตามลำดับดังนี้ดังนี้ คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านการพัฒนานุเคราะห์ ด้านการอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น และด้านการประเมินผลการสอน

สุภาพร วาปีโส (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 11 พบว่า 1. ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 11 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ครบทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านประเมินผลการสอน ด้านอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น ด้านพัฒนานุเคราะห์ และด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน 2. ปัญหาการปฏิบัติการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบได้แก่ ครูผู้สอนไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน บรรณานุเคราะห์ไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน งบประมาณด้าน

วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนมีจำนวนไม่พอเพียง งบประมาณสนับสนุนในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกมีจำนวนจำกัด และขาดเครื่องมือที่มีคุณภาพในการประเมินผลการสอน

เสริมศิษย์ พิมพ์พันธ์ดี (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอทุ่งทราย พบว่า ความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา รวมทุกด้านและแยกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ คือ ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านพัฒนาวิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และด้านพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียน

สมเกียรติ รัตนวิฑูรย์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการนิเทศภายในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่านตามการรับรู้ของครูผู้สอน พบว่า พฤติกรรมการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการนิเทศภายในตามการรับรู้ของครูผู้สอน ปรากฏผลดังนี้ 1. ด้านความเป็นผู้นำ ครูผู้สอนรับรู้ว่าคุณสมบัติการบริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการนิเทศในระดับมาก โดยรับรู้สูงสุดในเรื่องส่งเสริมให้ครูเตรียมการสอน และส่งเสริมให้ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่เหมาะสมกับความถนัดหรือความสามารถ 2. ด้านมนุษยสัมพันธ์ ครูผู้สอนรับรู้ว่าคุณสมบัติการบริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการนิเทศในระดับมาก โดยรับรู้สูงสุดในเรื่องการวางตัวได้เหมาะสม แสดงตนเป็นมิตรกับบุคคลโดยทั่วไปและทักทายเป็นกันเองกับครูอยู่เสมอ 3. ด้านกระบวนการกลุ่มครูผู้สอนรับรู้ว่าคุณสมบัติการบริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการนิเทศในระดับมาก โดยรับรู้สูงสุดในเรื่องมีการประชุมเพื่อพัฒนางานร่วมกัน และมอบหมายงานให้ครูทุกคนมีโอกาสรับผิดชอบงาน / กิจกรรมนิเทศอย่างเหมาะสม

นภเนตร ธรรมบวร (2542) ได้วิจัยเรื่อง โครงการปฏิรูปการเรียนรู้ ในจังหวัดขอนแก่น : การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความมุ่งมั่นเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน จึงจะทำให้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางประสบความสำเร็จ

กนกรัตน์ ศรีกล้า (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาดำเนินงานปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแต่ละรายการมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 11 รายการ ได้แก่ มีการพัฒนาบทบาทของครูให้เป็นแบบอย่างที่ดีของครู ชุมชน นักเรียน และบุคคลอื่น มีการกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของสถานศึกษา จัดกิจกรรมวางแผนการสอนของครูให้เน้นผู้เรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ แสวงหาและสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง มีการพัฒนาคุณลักษณะของครูให้

สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างศักยภาพ มีการติดตามส่งเสริมให้ครูได้จัดทำระเบียบสะสมของนักเรียนภายในโรงเรียน มีการติดตามส่งเสริมให้ครูได้จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน พัฒนาศักยภาพนักเรียนให้มีลักษณะเป็นบุคคลแห่งการแสวงความรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์จากครอบครัว ชุมชน มาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน พัฒนาศักยภาพนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้อิงของชั้นเรียน พัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกหรือผลิตสื่อในการเรียนรู้ และมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง 1 รายการ ได้แก่พัฒนาเครื่องวัดผลการเรียนรู้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์วิธีการและการดำเนินการประเมิน

วิจัย ภารการ (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า 1. ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเห็นว่าบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี ด้านงานการให้บริการชุมชน งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ และงานประชาสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน ส่วนงานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในภาพรวม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 โดยประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

บุญชู แก้วเกลี้ยง (2545 : บทคัดย่อ) พบว่า งานที่ผู้บริหารปฏิบัติมาก ได้แก่ การให้ชุมชนใช้ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ การให้บุคลากรร่วมกับชุมชนพัฒนาชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรม การประชุมผู้ปกครองนักเรียน กรรมการโรงเรียนเพื่อรับทราบแนวทางการจัดการศึกษา ร่วมป้องกันโรคติดต่อและสารเสพติด การจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคี การขอสนับสนุนแรงงานชุมชน และการจัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

วิจัย ดันศิริ (2539 : 53-56) ได้กล่าวถึง หน้าที่สำคัญของโรงเรียนในการให้บริการการศึกษาไว้ว่า คนจำเป็นต้องมีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ประชาชนชาวไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตลอดช่วงชีวิต โดยความรู้พื้นฐานนั้นจะประกอบด้วย 1. ทักษะความรู้พื้นฐานของชีวิต ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ ความรู้ทางด้านสังคม วัฒนธรรมและศาสนา 2. การหล่อหลอมบุคลิกภาพ ค่านิยม และจริยธรรม 3. ความรู้ทักษะพื้นฐานที่เป็นพื้นฐานการศึกษาตลอดชีวิต

4. ความรู้ทักษะพื้นฐานที่เป็นเครื่องในการหาเลี้ยงชีพ โดยเน้นว่าการบริการดังกล่าวว่า เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อชุมชน ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และการศึกษา นอกโรงเรียน และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นให้องค์กรชุมชนต่าง ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาชุมชนอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 15)

กรมวิชาการ (2539 : 11) ได้กล่าวถึง การประเมินผลจากสภาพจริง หมายถึง กระบวนการสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจ ในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กการประเมินจากสภาพจริงเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริง โดยจะให้ความสำคัญกับพัฒนาการและความต้องการ การช่วยเหลือและการประสบความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคน อันจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนกับแต่ละบุคคลได้

วิทยา บุญศรีนุ้ย (2545 : บทคัดย่อ) พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ จัดให้มีสวนสมุนไพรขึ้นในโรงเรียน จัดให้มีสวนพฤกษศาสตร์ขึ้นในบริเวณโรงเรียน จัดให้มีการอนุรักษ์ป่า พานักเรียนไปทัศนศึกษา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจากพิพิธภัณฑ์สถาน จัดให้กิจกรรมรายการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้เวลาหลังเลิกเรียน เล่นดนตรี การละเล่น และอื่น ๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จัดให้การฟื้นฟูและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการรักษาสมดุล และความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ จัดให้มีห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ที่มีมาตรฐานขั้นในโรงเรียน และให้มีบุคลากรมีความรู้และทักษะในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์

โชชิน พรหมบุตร (2545) ได้วิจัยเรื่อง พบว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษา กิจกรรมที่ปฏิบัติมาก ได้แก่ โรงเรียนมีการปรับปรุงห้องเรียนให้เอื้อให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โรงเรียนมีการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาธรรมชาติในบริเวณโรงเรียน และส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านประสานความสัมพันธ์ โดยให้ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน

คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 57-58) สรุปว่า การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ธรรมชาติแวดล้อมเป็นสื่อ ในการเรียนการสอน ซึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด มีลักษณะเด่นประการหนึ่งคือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ นอกจากครูแล้วยังมีผู้เกี่ยวข้องสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จหลายผ่านด้วยกัน แม้แต่ผู้เรียนเองก็มีส่วนร่วมอย่างจริงจังด้วย ประชาคมการเรียนรู้ มีขอบข่ายครอบคลุมบุคลากรทุกฝ่ายด้วยกันทั้งในและนอกโรงเรียน ภายในโรงเรียนนอกจากครู และผู้บริหารยังมีบุคลากรที่สนับสนุนการเรียนการสอน คณะกรรมการสถานศึกษา ขยายเครือข่ายผู้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ประชาชน ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน สถาบันผลิตครู หน่วยงาน องค์กร และสถานประกอบการ รวมทั้งสื่อมวลชน ซึ่งล้วนสามารถร่วมกันสร้างสรรค์การเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจคุณค่าของตน และนำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 60) ได้สรุปว่า การเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องจำกัดตัวอยู่ในพื้นที่ห้องสี่เหลี่ยมในอาคารที่เป็นที่เรียนเสมอไป เพราะจะเป็นการทำให้ผู้เรียนเครียดกับบรรยากาศ พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียน ประเภท พืชพันธุ์ ฟ้ากว้าง กลางป่า ก้อนกรวด ดิน หิน ทราช ดอกไม้ สายลม และวัตถุธรรมชาติให้มาก เด็ก ๆ จะได้เคลื่อนไหวอย่างสนุกสนานและเรียนรู้ไปพร้อมกัน

ประสพ ขอดเมชัย (2541 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการปฏิบัติงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ของกระทรวงศึกษาธิการกับครูในเขตการศึกษา 9 ตามกรอบแนวคิด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ด้านบริหารและการจัดการด้านหลักสูตร ด้านพัฒนาครู ด้านพัฒนาการเรียนการสอน ด้านการประเมินคุณภาพการเรียนการสอน โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สังกัดกรมสามัญ สังกัดกรมอาชีวศึกษาและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตการศึกษา 9 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 690 คน ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ด้านการบริหารและการจัดการด้านหลักสูตร และด้านการพัฒนาครูมีระดับการปฏิบัติมากที่สุด

สุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2543 : 2-7) ประเมินความก้าวหน้าการปฏิรูปการศึกษา พบว่า การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มีความก้าวหน้ามากที่สุด โดยพิจารณาจาก 3 กิจกรรม คือ การปฏิบัติตามนโยบาย การพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และการส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงาน

สุจินต์ หมุกแก้ว (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการพัฒนาการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า ครูมีความ ต้องการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านกาจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ อยู่ในระดับมาก 4 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนแบบองค์รวม การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น อยู่ระดับปานกลาง 1 ลักษณะ คือ การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ส่วนแนวการจัดการกิจกรรมปฏิรูปการเรียนรู้ 6 ประการ นั้น ครูมีความต้องการอยู่ระดับมาก 4 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบโครงการ การเรียนรู้โดยใช้กลุ่มหรือกระบวนการกลุ่ม และการวัดและประเมินผล ตามสภาพจริง ส่วนอีก 2 ประการ ที่ครูมีความต้องการพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง คือ การรู้จัก ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น

ทรงศักดิ์ ฝักทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการที่เอื้อต่อการจัด การเรียนการสอนที่ชี้ผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความเห็นต่องานวิชาการ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่ชี้ผู้เป็นศูนย์กลางในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

นราชนันท์ นาคปนทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนใน การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่ พบว่า 1. ผู้บริหารส่วนใหญ่แสดงบทบาทในฐานะผู้ประสานงาน รองลงมา ก็บทบาทในฐานะผู้นำ และมีการ บทบาทผู้ประสานงาน ผู้นำ และผู้ประชาสัมพันธ์ประสมกัน 2. การปฏิบัติงานของผู้บริหารใน การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะเหมาะกับบทบาทของผู้บริหารในฐานะ ประสานงาน ผู้นำ และผู้ประชาสัมพันธ์ ในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู และ นักเรียน รวมทั้งสนับสนุนให้ครูกวาดขันนักเรียนด้านความรู้ ความประพฤติ และให้มีกิจกรรมการ สวดมนต์ไหว้พระประจำวัน ประจำสัปดาห์ 3. ปัญหาในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนมีปัญหาใน ระดับน้อย และพบประเด็นปัญหา คือ มีบุคลากรที่รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของ นักเรียนไม่เพียงพอ

ทิพย์ลาวัลย์ หลานไทย (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนต่อผล การเข้าค่ายพัฒนาจริยธรรมของโรงเรียนอำมาตย์ภูดพานิชกุล จังหวัดกระบี่ พบว่า นักเรียนที่เข้าค่าย พัฒนาจริยธรรม ส่วนใหญ่มีความคิดว่า ผลที่ได้รับทางด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านความกตัญญูต่อกว่ชาติ คือ มีจิตสำนึกที่จะนำตัวเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดี ของครูอาจารย์ เพื่อตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ นอกจากนี้ ยังรู้จักสามัคคีในหมู่พวก มีความ

เสียสละ อดทน อดกลั้น รู้จักคิดที่จะทำประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และเห็นคุณค่าของ การนั่งสมาธิ รู้จักนำหลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาจิตใจ ทำให้เกิดปัญญาที่มีสติในการคิดแก้ปัญหา

วสุ จอกสถิตย์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินตามสภาพจริงของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 : หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเกษตรผสมผสานครบวงจร พบว่า 1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี มีนักเรียนที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีมากร้อยละ 25 และอยู่ในเกณฑ์ดีร้อยละ 35 2. นักเรียนมีทักษะที่พึงประสงค์ด้านการสื่อสาร ทักษะการทำงาน ร่วมกันกับผู้อื่นและทักษะการแสวงหาความรู้อยู่ในเกณฑ์ดีมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกทักษะ 3. นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ ความมีนิสัยรักการทำงาน ความกล้าแสดงออก และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในเกณฑ์ดีมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกคุณลักษณะ 4. นักเรียนมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลาย สนุก ไม่น่าเบื่อ ได้ฝึกปฏิบัติจริงสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ได้ฝึกให้มีความกล้าแสดงออก เกิดความภาคภูมิใจ ในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากขึ้น รู้จักทำงานเป็นกลุ่มและ ทำให้รู้จักเด่นจุดด้อย และวิธีแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองสามารถนำไปพัฒนาตนเองในอนาคตได้

จารึก โกษาพงษ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการจัดการศึกษาพิเศษเรียน ร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่. พบว่า โรงเรียน ประถมศึกษาส่วนใหญ่มีการจัดใน 7 ด้าน เรียงลำดับ ดังนี้ คือ ด้านการจัดเตรียมบุคลากร ด้านจัด การเรียนการสอน ด้านการจัดเตรียมการวัดผลประเมินประเมินผล ด้านการนิเทศการจัดการศึกษา พิเศษเรียนร่วม ด้านการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม ด้านการเตรียมหลักสูตร และด้านการจัดสภาพ แวดล้อมในโรงเรียน และเรื่องที่ไม่ได้จัดมากที่สุด คือ การจัดปรับสภาพห้องน้ำให้เหมาะสมกับ ประเภทของเด็กพิเศษ ส่วนปัญหาในการจัดการศึกษาเด็กพิเศษเรียนร่วม พบว่า โรงเรียนประสบ ปัญหาในการจัด ทั้ง 7 ด้าน ปัญหาที่ประสบสูงสุด ได้แก่ การสร้างเจตคติที่ดีของเด็กพิเศษเรียนร่วม การแก้ไขปัญหาการจัดการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษ และการให้ความร่วมมือระหว่าง บุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการจัดการเรียนการสอนเด็กพิเศษ ในการแก้ปัญหา การจัด การศึกษาพิเศษ ดังกล่าว จึงควรมีการสำรวจจำนวนเด็กพิเศษต่างประเภท เพื่อโรงเรียนจะได้เตรียม ความพร้อม ในการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้เพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการ

บุญส่ง พุทธิรักษ์พงษ์ (2545 : บทคัดย่อ) การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฉวาง จังหวัดกระบี่. พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติงานวิชาการครบ 7 ด้าน คือ จัดส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับ หลักสูตรตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน จัดให้มีศูนย์หรือห้องบริการสื่อการเรียน

การสอน จัดให้ครูมีส่วนร่วมกำหนดวิธีวัดผลและประเมินผล ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ให้ผู้บริหารนิเทศงานตามแผนปฏิทินปฏิบัติงาน จัดส่งครูไปประชุมอบรมกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้ครูคนอื่นทราบ 2) ปัญหาการบริหารงานด้านวิชาการ พบว่า ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการวิเคราะห์หลักสูตรตามกลุ่มประสบการณ์ ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญในการแนะนำ การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน ขาดการติดตามผลและนำผลการประเมินไปใช้ ขาดงบประมาณในการจัดหาหนังสือห้องสมุด ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านนิเทศภายใน และขาดการติดตามผล หลังจบการประชุมอบรมทางวิชาการ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

อาดัมส์ และ โบวี (1957 : 211-215) ได้วิจัยเรื่อง “เราเรียนอย่างไร ความเกี่ยวข้องกับ การนิเทศ” (How We Learn : Implication for Supervision) ผลการวิจัย พบว่า การนิเทศการศึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ผู้ทำการนิเทศเป็นผู้ให้บริการแก่ครูโดยตรง

บอบบี้ (Bobby. 1971 : 1233-A) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์ใหญ่และครูมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นตรงกันในด้าน การเอาใจใส่ต่องานนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งดี และเห็นว่าการเยี่ยมชมชั้นเรียนและการประชุมครูเพื่อเป็นสื่อในการนิเทศได้กระทำกันน้อย อาจารย์ใหญ่และครูมีความเห็นตรงกันว่าจะจัดอบรมครูประจำการ เพราะว่าเป็นสิ่งที่ดีที่อาจารย์ใหญ่ควรให้ความสนใจแก่การนิเทศ

การรัม (Karim. 1979 : 7081-A) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษากิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่ใช้ปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษาอเมริกา เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในปากีสถาน ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการนิเทศที่มีผลต่อการเรียนการสอนสูง ได้แก่ การใช้โสตทัศนอุปกรณ์ การเปิดหลักสูตรภาคฤดูร้อน การจัดประชุมภายในโรงเรียน การอบรมครู การส่งเสริมการอ่าน การจัดตั้งห้องสมาคมวิชาชีพ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดปายนิเทศ การจัดตั้งห้องสมุดอาชีพ การจัดหลักสูตรอุดมศึกษาเพื่อให้ครูศึกษาต่อ การทัศนศึกษาและการบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญ การปฏิบัติการนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ควรมีการบริหาร การประสานงาน และการจัดการที่ดี ให้ความสะดวกและอิสระต่อครูการนิเทศรายบุคคลจะเปิดโอกาสให้ครูได้ค้นคว้าและเข้าร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

แอกที (จูไรรัตน์ เอิบกมล, 2544 : 45 ; อ้างอิงจาก Agthe. 1980. “The Elementary principals Perception of Their Own and Teachers Rols in Curriculum Decision Making,” p. 3076-3077) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครู ในงานวิชาการ พบว่า ครูใหญ่ยอมรับว่า งานปรับปรุงการเรียนการสอน ต้องทำเป็นรูปคณะกรรมการให้ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบ ครูใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการนิเทศการศึกษาอยู่ระดับน้อย ครูใหญ่ และครูใน

โรงเรียนมีความเห็นว่า นวัตกรรม และเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตร

บูลลิส (Bullis. 1980 : 1293 - A) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทการนิเทศของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาบทบาทของการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ เรื่อง หน้าที่ความรับผิดชอบและขอบข่ายของงานนิเทศ วิธีการนิเทศ โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า ในด้านความรับผิดชอบและขอบข่ายงานที่มีอันับความสำคัญสูง ได้แก่ งานเกี่ยวกับ หลักสูตรการสอน การแนะแนว งานบริหารและงานวิชาการและงานนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการ นิเทศภายในโรงเรียน ผู้รับผิดชอบมาก คือ ครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่ ครูผู้สอนทำหน้าที่นี้น้อย ส่วน เทคนิคการนิเทศที่ได้ผล ได้แก่ วิธีเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมร่วมการคณะครู ส่วนวิธีที่ได้ผลน้อยได้ แก่ การใช้เอกสาร

ฮาโกสัน (Hakoson. 1998 : 674) ทำการวิจัยเกี่ยวกับ ผู้อำนวยการโรงเรียน และอาจารย์ ใหญ่ ของโรงเรียนในมณฑลเนบลาต้า ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน และ อาจารย์ใหญ่ มีความต้องการใช้เวลาบริหารในด้านพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร เป็นผู้นำ ในการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับคณะกรรมการโรงเรียน การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การกำหนดนโยบาย และการนิเทศนักศึกษาและนักเรียน เพื่อเป็นการลดต้นทุนของการจัดการ ศึกษา ในมณฑลเนบลาต้า

เจียซาน (Jeizan. 1999 : 4020) ได้วิจัย เกี่ยวกับ บทบาทของผู้นิเทศซึ่งเป็นผู้นำด้าน การศึกษาในโรงเรียนเอกชนในประเทศซาอุดีอาระเบีย ผลการวิจัยพบว่า ถ้าผู้นิเทศเป็นผู้บริหาร หรือเป็นผู้นำ จะสามารถสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาได้ ซึ่งมีบทบาท เกี่ยวกับ การวางแผน การจัดการ การประสานงาน เป็นผู้กำหนดบทบาทของครูในโรงเรียนให้ สามารถดำเนินการไปอย่างราบรื่น เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง มีบทบาทในการชักจูง และ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูด้วยการฝึกและการอบรมให้มีความรู้

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารมีหน้าที่ และ บทบาทในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ บริการ ร่วมวางแผน แก้ปัญหา เปลี่ยนแปลง และพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ร่วมกับครูผู้สอนเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นไปตามมาตรฐาน การศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

7. สรุปแนวคิด หลักการ และทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด ในการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการ ช่วยเหลือ แนะนำ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็น

ไปอย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นว่าผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทในการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องมีหน้าที่นิเทศการศึกษา เพื่อจะทำให้เกิดการประสานกันอย่างเป็นระบบระหว่างการนิเทศและการสอนของครู ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การที่ผู้บริหารปฏิบัติการนิเทศ ตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 มาตรา 22 – 30 ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา อันจะทำให้การปฏิรูปการศึกษาบรรลุเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ จากการศึกษานแนวคิด หลักการ และทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญในการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยมีแนวคิดหลักในการศึกษาอยู่ 2 ประการ ได้แก่

ประการแรก เป็นแนวคิดเกี่ยวกับบุคคลที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนแกนนำกลุ่มโรงเรียน การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และโรงเรียนปกติ ตามเกณฑ์ที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยากำหนด ในปีการศึกษา 2545 ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและนำไปใช้ในปีการศึกษา 2546 ดังนั้น เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัตินิเทศ การศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 2 ประเภท

ประการที่สอง จากแนวการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนว การจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 - 30 ใน 9 ด้าน ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม
3. การจัดการกระบวนการเรียนรู้
4. การจัดแหล่งเรียนรู้
5. การประเมินผลการศึกษา
6. การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. ความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับ
8. การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
9. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาได้รู้แนวการปฏิบัติพิเศษ จะสามารถดำเนินการปฏิบัติพิเศษ การศึกษาไปในทิศทางที่ถูกต้อง จะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

จากแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนแกนนำกลุ่ม โรงเรียน การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2545 และแนวการปฏิบัติกรณีพิเศษการศึกษา ตามแนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้ง 2 ประการ ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบแนวคิดหรือประเด็นในการวิจัยครั้งนี้